

Закотга тегишли масалалар

05:00 / 16.01.2017 15090

“Закот” сўзи луғатда “поклик” ва “ўсиш” маъноларини билдиради.

Закот берган кишининг моли покланади. Закот бермаган кишининг моли эса ичида закотга ҳақдорларнинг моли ҳам аралашган мол сифатида нопок бўлиб туради. Қачон закотини берса покланади, бўлмаса, йўқ.

Закоти берилган молга барака киради, у шунингдек, кўпайиб ўсади. Шунда ўсиш маъносини ўзида акс эттирган бўлади.

Шаръий истилоҳда:

عَنْ عَدَةَ فَنَمَلِ الْعَطِيقِ طَرَشَبُ هَالْ وَمَا وَبِئِي مَشَاهِ رِي غَمْلَسُ مَرِي قَفْ نَمَلِ أَمْ لَأُكَيْ لَمَت
لِأَعْتَلْ لَلْ هَجَّ وَ لُكْ نَمَلِ كَلْ مُمَلْ

“Закот – хошимий ҳам, унинг озод қилган қули ҳам бўлмаган фақир мусулмонга Аллоҳнинг розилиги учун, мулк қилиб берувчига ҳеч қандай манфаат эвазисиз шариатда тайин қилинганидек мулк қилиб беришдир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот қайси оят ва ҳадисга кўра собит бўлган.

Жавоб:

نَوْمَ حُرَّتْ مُمْ كَلْ لَعَلْ لَوْ سَرَّلَا أَوْ عِي طَأْ أَوْ أَكْ زَلَا أَوْ تَا وَ أَلْ صَلَا أَوْ مِي قَأْ أَوْ

Аллоҳ таоло:

“Ва намозни қоим қилинглари ва закотни беринглари ва Расулга итоат қилинглари, шоядки, раҳм қилинсангиз”, деган (Нур, 56).

Савол: Закотнинг рукни нима?

Жавоб: Закотнинг рукни тамлийқдир, яъни Қуръон ва ҳадисда кўрсатилган хос кишиларга закотни мулк қилиб беришдир (Умдатул фикҳ).

Савол: Закотнинг фарз бўлиш шартлари нечта?

Жавоб: Закотни фарз бўлиши учун ўнта шарт бўлиб, баъзилари закот бергувчига ва баъзилари бериладиган закотга тегишлидир.

Закот берувчига тегишли бўлган шартлар қуйидагилардир:

1. Ҳур бўлиши;
2. Муслмон бўлиши – муслмон бўлмаган кишига закот фарз эмас;
3. Оқил бўлиши – мажнунларга закот фарз эмас;
4. Балоғатга етган бўлиши – балоғатга етмаган боланинг молидан закот берилмайди. Гарчи унинг бойлиги нисобга етса ҳам;
5. Нисоб миқдорича молга эга бўлиши – нисобга етмаган моллардан закот берилмайди;
6. Нисоб молига тўлалигича молик бўлиши. Шунинг учун аёл кишига маҳр тайин қилинсаю, ҳали маҳр қўлига етиб бормаган бўлса, унга закот лозим бўлмайди. Шунингдек, қарздор қўлида моли бўлгани билан қарзи туйфайли ундаги маблағ ўзгаларнинг мулки ҳисобланади;

Бериладиган закотга тегишли шартлар:

1. Мол нисобга етган бўлиши;
2. Аслий ҳожат ва қарздан ҳоли бўлиши;
3. Ҳақиқатан ёки ҳукманъ ўсиб турувчи мол бўлиши. Ҳақиқатдан ўсиб турувчи молга тижорат моллари, ҳукманъ ўсиб турувчи молга эса, тилло, кумуш ва қоғоз пуллар киради;
4. Нисобга етганлигига бир йил тўлган бўлиши – нисобга етганига бир йил бўлмаган моллардан закот берилмайди;

Баъзилар ўн биринчи шартни зикр қилишиб, закот фарз эканлигини билган бўлиши деганлар. Муслмонлар орасида истиқомат қилувчи киши закотни фарз эканлигини билмаслиги узур эмас. Агар бундай киши бир неча йил давомида закотга етадиган маблағга эга бўлиб, закотини бермаган бўлса, ўтган йилларга ҳам закот беради. Муслмонлар орасида истиқомат қилмайдиган киши закотга етадиган маблағи бўлиб, закот фарзлигини билмай бир неча йил орадан ўтиб, закот фарз эканлигини билса, ўтган йиллар учун закот бермайди. Тундра каби жойларда истиқомат қилувчи кишилар шулар жумласидандир (Умдатул фикҳ).

Савол: Закот аҳкомларини ўрганиш қачон фарз бўлади?

Жавоб: Шарита томонидан белгиланган нисобга маблағ етганда закот илмини амалий жиҳатдан ўрганиш фарз бўлади. Лекин, ақидада закотни фарз эканлигига иқрор бўлиш барчага бирдай фарздир (Имдодул фатаво).

Савол: Мадинага ҳижрат қилишдан аввал закот берилганми?

Жавоб: Мадинага ҳижрат қилингунича садақа, закот берилган, яъни садақа ва закот беришга амр мавжуд бўлган. Лекин, Мадинага ҳижрат қилингандан кейин нисоб миқдори ва закот миқдори тайин қилинган (Маъорифул Қуръон).

Савол: Закот нисоби неча ҳил бўлади?

Жавоб: Закотнинг нисоби икки ҳил бўлади.

1. Закот бериш вожиб бўлиши учун нисоб;
2. Закот олмаслик учун белгиланадиган нисоб.

Биринчи нисобни белгилашда ҳожати аслийдан ташқари номий (ўсиб турувчи) молларни ҳисобланади. Масалан: тилло, кумуш, нақд пуллар, тижорат моллари ва закоти берилиши шариатда белгиланган чорва ҳайвонлари.

Иккинчи нисобни белгилашда эса, ҳам номий ҳам номий бўлмаган молларни ҳисоб қилинади. Ўсиб турувчилари юқоридагилардан маълум. Номий бўлмаганлари эса, тижорат мақсадида бўлмай ўғиллар учун сотиб олинган қуруқ ерлар, (ўзи ўтирган уйининг ёнидаги ҳоналардан ташқари) ижарага берилмай бўш турган уйлар, ўғил-қизга бериш мақсадида олиб қўйилиб, уларга мулк қилиб берилмаган сеп-сидириғлар, (агар уларга мулк қилиб берилган бўлса, олган ўғил қизларнинг нисобига ҳисоб қилинади), ҳеч вақт истеъмол қилинмайдиган сувенир ва идишлар, телевизор ҳам ҳожати аслийдан ташқари мол саналади. Бу нарсалар гарчи закот беришда ҳисобга олинмасада, закот олишда ҳисобга олинади. Кимнинг ҳожати аслийсидан ташқари юқорида зикр қилинган нарсалари бор бўлиб, закот нисобига етса, ундай кишиларга закот олиш жоиз эмас. Лекин, зиммасига қурбонлик қилиш ҳамда фитр садақасини бериш вожиб бўлади. Биринчи нисобни билиш закот берувчилар чун зарур. Иккинчи нисобни билиш эса, ҳам берувчи (ўз ўрнига бериши учун) ҳам олувчи учун зарурдир. Чунки бу нисобга ҳам кўп ҳукмлар тартиб топади. Масалан, Садақаи фитр бериш, қурбонлик қилиш вожиб бўлади. Садақа олмаслик (ҳадя бўлса жоиз), назр қилинган гўштни емаслик, назр қилинган нарсаларни олмаслик керак

бўлади (Умдатул фикҳ).

Савол: Зимор моли деб нимага айтилади?

Жавоб: Зимор – пули бору лекин қўлида бўлмаган молларни зимор мол дейилади. Қарз бундан мустасно. Зиморга қуйидагилар киради:

- бир киши бошқа бировнинг молини зўровонлик билан тортиб олган ва тортиб олганлигига ҳам гувоҳ йўқ;

- Зулм билан олиниб, кейинчалик қайтариб берилган мол [\[1\]](#);

- Йўқолиб кейинчалик топилган мол;

- Дарё ва денгизларга тушиб кетиб кейинчалик чиқариб олинган мол;

- бир жойга кўмилиб, қаерга кўмилганини эсдан чиқариб қўйилган мол. Уламолар ҳовлисига кўмилган мол билан ҳовлисидан ташқарига кўмилган молни ҳукмини ажратганлар. Биринчисида закот вожиб, иккинчисида вожиб эмас деганлар (Умдатул фикҳ).

Савол: Баъзи болаларда ўн бир, ўн икки ёшга кирсалар ҳам ҳали тушда булғаниш, қизларда эса, ҳайз кўриш каби балоғат аломатлари топилмайди. Бундай болалар нисобга қодир бўлсалар, закот уларга вожиб бўладими?

Жавоб: Закот балоғатга етганларга вожиб бўлиб, балоғатга етишликнинг аломати машҳур ва маълум. Масалан, ўғил болаларда тушда булғаниш, қизларда эса, ҳайз кўришдир. Агар ўғил бола ёки қиз бола ўн беш ёшга етсаю, балоғатга етганлиги аломати бўлмаса, ўн беш ёшга тўлиши билан балоғатга етди деб ҳукм қилинади ва уларга закот вожиб бўлади.

مَالٌ تَحْتَ الْبَابِ رَجُلٌ أَوْ لَأَزْنٍ أَوْ لَصْنٍ أَوْ لَأَزْنٍ أَوْ لَأَبْحٍ أَوْ مَالٌ تَحْتَ الْبَابِ مَالٌ غُلٌّ أَوْ غُلٌّ
لَبَّحٌ أَوْ ضَيْحٌ أَوْ

“Ўғил бола тушида булғаниш, яқинлик қилиб ҳомиладор қилиш ва манъий тўкилиши билан балоғатга етади. Аслида балоғатга етиш манъийни тўкилишидир. Қиз болаларда эса, тушида булғаниш, ҳайз кўриш ва ҳомиладор бўлиш билан бўлади” (Раддул мухтор).

يَتَّفِقُ بِهِ نَسَبٌ رَشَعٌ سَمَّخَ أُمَّهُنَّ مَلِكٌ مَتَّى تَحَفُّ عِيَشَ أُمَّهَيْ فَدَجُّوِي مَلِّ نِإْفِ.

“Агар иккисидан бу аломатлардан бирортаси топилмаса, ўн беш ёшга тўлишлари билан балоғатга етган ҳисобланадилар. Фатво шунгадир

” (Раддул мухтор).

Савол: Қиз болаларга олиб берилган тилло тақинчоқларнинг закоти кимга вожиб бўлади?

Жавоб: Агар қиз болаларга тақинчоқ олиб берувчи шахс тақинчоқларни вақтинча тақиб турасан демай уларга мулк қилиб берса, балоғатга етиб нисоб соҳиби бўлгунича уларга закот вожиб бўлмайди. Агар мулк қилиб бермаган бўлса, закоти бергуви зиммасига вожиб бўлади агар нисоб эгаси бўлса (Умдатул фиқҳ).

Савол: Етим боланинг молидан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Балоғатга етмаган етим бола нисобга эга бўлса, унинг молидан закот вожиб бўлмайди. Лекин, фитр садақаси вожиб бўлади. Ундан ташқари унинг молидан садақа қилиш жоиз эмас (Умдатул фиқҳ).

Савол: Қайси нарсаларда закот вожиб бўлади?

Жавоб: Закот қуйидаги нарсаларда вожиб бўлади:

1. Тилло, кумуш, қоғоз пуллар, тангалар;
2. Тижорат моллари, яъни олди-сотти қилинадиган қандай нарса бўлмасин;
3. Чорва моллари – туя, мол, қўтос, қўй, эчки, от;
4. Деҳқончилик маҳсулотлари, яъни қайси турдаги деҳқончилик маҳсулотлари бўлмасин.

Савол: Тиллонинг нисоби қанча?

Жавоб: Тиллодан йигирма динор, кумушдан икки юз дирҳамдир. Йигирма динор тилло 85 грамга, икки юз дирҳам кумуш беш юз тўқсон беш граммга тўғри келади (Кифоя).

Савол: Аёлнинг тақинчоқлари нисобга етадиган бўлсаю закотини тўлашга маблағи бўлмаса, нима қилади?

Жавоб: Мулк кимники бўлса, закот ҳам унинг зиммасига бўлади. Аёл киши тақинчоқларидан закот миқдорчасини сотиб, закотини беради. Агар аёл эридан мени закотларимни тўлаб беринг деб илтимос қилса ва эр адо қилса, хотиннинг зиммасидан закот адо бўлади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Оилавий жамғармаси ўртада бўлган ака-укалар қай тарзда закот берадилар?

Жавоб: Агар ўртада тўпланган маблағ ака-укаларга тақсим қилинса, ҳар бирига нисоб миқдорича маблағ тегса, уларнинг ҳар бирига закот вожиб бўлади. Мавжуд маблағнинг икки ярим фоизини закот қилиб берадилар.

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ آيَاتٍ أَنْ تَتَذَكَّرُوا أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ آيَاتٍ أَنْ تَتَذَكَّرُوا أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ آيَاتٍ أَنْ تَتَذَكَّرُوا أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ آيَاتٍ أَنْ تَتَذَكَّرُوا

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол Ака-ука биргаликда тижорат қилсалар закотларини қай тарзда адо қиладилар?

Жавоб: Аввало шуни билиб олиш керакки, кимнинг моли қанча эканлиги маълум бўлиши керак. Ака-укаларнинг тижоратдаги ўринлари ҳам маълум бўлиши керак. Масалан, ака-ука тижоратда бир-бирига мулки ва фойдаси тайин бўлган шерикми ёки мулк бирига тегишли бўлиб, бошқаси унга ишчими? Чунки, закот ҳар бир кишининг ўз молидан адо қилиниши шартдир. Шу нарсалар маълум бўлганидан кейин кимнинг моли нисобга етса, ўша кишининг зиммасига закот бериш вожиб бўлади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Эр-хотин биргаликда тижорат қилсалар закотларини қандай адо қиладилар?

Жавоб: Аввало эр-хотиннинг мулки аниқ тайин қилинган бўлиши лозим. Чунки, икковларидан бирлари вафот этса, тақсим қилинадиган мерос тайин бўлишлиги шарт. Агар ажратиб тайин қилиб олмаган бўлсалар, у ўртадаги молни икки томонга тақсимланганда ҳар бирига нисоб миқдорича мол тегса, икковларига ҳам закот лозим бўлади. Агар тақсим қилинса, иккаларига теккан улуш белгиланган закот нисобига етмаса, у ҳолда закот бермайдилар (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Бир аёлнинг нисобга етадиган тилло тақинчоқлари бўла туриб, бир неча йил уларнинг закотини бермаган бўлса, аёл бундай ҳолатда қандай иш тутса тўғри бўлади?

Жавоб: Нисобга етган йилдан бошлаб тақинчоқларининг закотини йилма-йил то тақинчоқлар нисобга етмай қолгунича ҳисоблаб улардан закот

чиқаради. Масалан, бир аёл беш йил аввал нисобга етадиган тақинчоқларга эга эди. Беш йил ўтгач уларга закот бериш кераклигини билди. Энди бу аёл биринчи йил учун тақинчоқларнинг икки ярим фоизини закотга чиқаради. Биринчи йил закотини адо қилгандан кейин тақинчоқлар яна нисобга етган ҳолатда қолса, иккинчи йил учун закот чиқаради. Бундан кейин яна нисобга етса, учинчи йил учун чиқаради. Шу тариқа тақинчоқлар нисобга етмай қолгунича ўтган йиллар учун йилма-йил закот бериб боради. Закотга етмай қолган йилдан бошлаб закот бермайди. Агар аёлни тақинчоқларидан ташқари ҳожати аслисидан ортиқча маблағи бўлса, закотни чиқаришда уларни тақинчоқларга қўшиб ҳисоблаш лозим.

مَثَأَيَاتٍ مَّوَدَّةَ بَيْنِهِنَّ وَلِيَّاتٍ مَّا تَرْتَبِعْنَ مِنْهُنَّ وَأَلْفَ مِائَةٍ مِّنْ دِينَارٍ مَّا تَرْتَبِعْنَ مِنْهُنَّ وَأَلْفَ مِائَةٍ مِّنْ دِينَارٍ مَّا تَرْتَبِعْنَ مِنْهُنَّ

“Умрининг охиригача (закотни) адо қилмаса, адо қилиш танглашиб бораверади (яъни қийинлашиб бораверади). Ва агар то вафот этгунича (закотни) адо қилмаса, гуноҳкор бўлади” (Раддул мухтор).

أَمْ لَمْ يَلْمِ يَوْمَئِذٍ آلَ أَبِي سَلَمَةَ أَن فَتَنُوا رَسُولَهُمْ وَأَن كُنْتُمْ خَشِيَةَ الرَّسُولِ كَمَا كُنْتُمْ خَشِيَةَ اللَّهِ

“Тақинчоқ эркак мулкида бўлса, ундан закот чиқариш лозим. Шунингдек, аёлнинг мулкида бўлса ҳам дирҳам, динор каби ундан закот чиқариш лозим бўлади. Яна эр ва аёлнинг ҳукми закотдан ҳар иккиси зиммасига лозим бўлган нарсанинг ҳукмида фарқланмайди” (Аҳкомул жассос).

Савол: Бир киши закотни фарзлигидан бир неча йилдан кейин хабардор бўлса ва ўтган йилларда қанча маблағи борлигини эслай олмаса қандай қилиб закотини адо қилади?

Жавоб: Тахминан гумони нима тўхтамга келса, ўшандан закот ажратади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Бир кишининг нисобга етадиган маблағи бўлиш билан бир қаторда қарзи ҳам бўлса, нима қилади?

Жавоб:

أَبِ اسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَ عِنْدَ الرَّجُلِ دَيْنٌ وَرَجُلٌ آتَاهُ بِمَالٍ فَدَانَ بِهِ دَيْنَهُ فَلْيَدِّدْ بِهِ

“Китобат қилинган қул ва бандадан қарздорга қарзини миқдорича молдан закот вожиб бўлмайди. Қарзидан ортган моли нисобга етса, ундан закот чиқаради” (Раддул мухтор).

(Раддул мухтор).

Савол: Қарзи бор киши закотини қандай адо қилади?

Жавоб:

يَكْزُهَنْ يَدْرَثُكَ هَلَام نَا وَ...هَيْلَع ۞وَكْز ال ف هَلَام ب طيحي ني د هيلع ناك نم
باصنل ا غلب اذا لضاف.

Агар қарзи қўлидаги молидан кўп бўлса, қўлидаги моли ўзиники эмас, балки ҳақдорларники саналиб, ундан закот бериш вожиб бўлмайди. Агар қўлидаги моли қарзидан кўп бўлиб, қарзисини чиқаргандан кейин қолган мол нисобга етса, қолган молдан закот беради. (Роддул мухтор).

Савол: Узоқ муддатли қарзларни ҳам закот беришда чиқариб юбориладими? Масалан: Йигирма милёнга беш йилда узиб юборишга уй олса ва қўлида ўн-ўн беш милён пули бўлса, у кишига закот вожиб бўладими?

Жавоб: Қарз икки турга бўлинади. Муъажжал (нақд берилиши керак бўлган) ва муажжал (кейинчалик беришга келишилган) яъни нақд берилиши керак бўлган ва кейинчалик берилиши керак бўлган. Саволдаги қарз муажжал кейинчалик берилиши вожиб бўлган қарзга кириб. У закот беришни манъ қилмайди.

عَنْ مَوْلَانِ مَوْلَى كَلْبٍ وَهَيْفَةَ يَأْوُرُ الْ: دِيهِ شَلْ رَدَّصَل لاقو. عَن مَوْلَى آلِ عَفِي نَحْيَ بَأَن عَو
وَجَّو مَدَّو

عَنْ أَمْرِ رِيَّعٍ عَن أَحْيَ صَلْ أَوْ: رَهْ أَوْجَلْ أَعْنِي نَاتَسُّهُ قَوْلًا دَاو

Абу Ҳанифадан қилинган ривоятда: (Кейинчалик беришга келишилган қарз закотни) Манъ қилмайди.

Содрушшаҳид айтади: Бу борада ривоят йўқ, манъ қилиш ва манъ қилмаслигининг ҳам далиллари бор. Кўҳистоний Жавҳарадан зиёда қилиб: "Саҳиҳ гап шуки, муажжал (бир- икки йилда беришга келишилган) қарз закот беришни манъ қилмайди" деган (Роддул мухтор. 2 ж. 5. с.). **"Шунинг учун қўлидаги боридан закот беради.** (Муҳаммад Тақий Усманий).

Баъзилар ўша йилда беришга келишилган қарзини чиқариб юбориб, қолганидан беради" деганлар. (Холид Сайфуллоҳ Раҳмоний. Ҳинд фикҳ

академияси раиси). Аввалгиси эҳтиётлироқдир.

Савол: Мол нисобга етгандан кейин, унга бир йил айланган бўлиши кераклигида милодий йил эътиборга олинадими ёки ҳижрийми?

Жавоб: Ҳижрий йил эътиборга олинади. (Ҳижрий йил Милодий йилдан 11, 12 кунга камроқ бўлади).

يسمىش ال... يرمق ةكزللا يا اولوح و

“Закотга бир йил тўлиши қамарий йил билан бўлади. Шамсий билан эмас” (Дуррул мухтор.2.ж. 294. с.).

Савол: Тижорат молларидан закот чиқарилаётганда қайси нарҳга эътибор қилинади. Сотиб олинган ёки сотиладиган ёки ўша кундаги нарҳгами?

Жавоб: Ўша кундаги қиймати қанча бўлса, ўшани эътиборга олинади. Қанчага сотиб олгани ёки келгусида қанчага сотилиши эътибор қилинмайди (Фатаво Усманий).

Савол: Тилло ва кумушлардан закот вожиб бўлишда вазн эътиборми ёки қийматми?

Жавоб: Вазн эътиборга олинади.

ابوجو و اءا امهنزو ربتعملا و

“Закотнинг зиммага вожиб бўлиши ва уни (ўз жинсидан) адо қилишда иккисининг вазни эътиборга олинади” (Роддул мухтор. 2.ж. 40. с.).

Савол: Тилло тақинчоғимнинг вазни 85 грамдан кам, лекин унинг ясалиш эътиборидан бозордаги нархи 85 грам тилло нархидан қиммат. Айтингчи, менга закот вожиб бўладими?

Жавоб: Тилло, кумушдан закот вожиб бўлишда, уларнинг бозордаги қиймати эмас, балки вазни эътиборга олинади.

هُتَمِي قَوْمَهُ رُدُّةً ئَامًا ° وَاللِّي قَاتَمُ ةَرَشَعُهُ نَزْوَةٌ ضَفٌ ° وَأَبَّهَ ذُقِي رِبِّهِ لَ نَاكٌ ° وَل
أَعَامَجٌ إِي شَهِي فٌ بَجِّي ° مَلَنَاتِ ئَامًا ° وَأَنُورُ شَعْرَتِ غَايِ صِل

“Бир кишининг тилло ёки кумуш кўзаси бўлиб, унинг вазни ўн мисқол (42.5 гм.) тилло ёки юз дирҳам кумуш бўлса ва унинг ясалиш эътибори билан қиймати йигирма мисқол тилло (85 гм.) ёки икки юз дирҳам кумуш (595 гм.) бўлса, ижмоан унда закот вожиб бўлмайди”

(Раддул мухтор). Кўзанинг қиймати нисобга етсада, тилло ёки кумушнинг вазни нисобга етмаганлиги сабабли бундай ҳолатда закот вожиб бўлмайди.

Савол: Тилло ва кумуш тақинчоқлардан закот чиқарилаётган пайтда вазн эътиборга олинадими ёки қийматими?

Жавоб:

Тилло ва кумуш тақинчоқлардан закот чиқаришда жинс эътиборга олинади, яъни агар тилло тақинчоқлардан тилло, кумуш тақинчоқлардан кумуш закот чиқармоқчи бўлса, тақинчоқларнинг вазнига қараб закот чиқаради. Агар тилло ва кумуш тақинчоқларнинг закотини уларнинг жинсига хилоф бўлган нарсалар, яъни қоғоз пуллар билан закот чиқармоқчи бўлса, тақинчоқларнинг бозордаги қиймати эътиборга олинади.

هُمَّ يٰٓقُلُوبِ اَلْاِثَرِ بُتُّ غَاوَسُنْ حِ فَ اَلْخِ نَم ى ى دَا وَّل ُه نَا اُو عَمَّ حَا و

“Тилло ва кумушнинг закотини уларнинг жинсини хилофи бўлган нарса билан адо қилса, уларнинг қиймати эътиборга олинади деб, ижмо қилганлар” (Раддул мухтор).

Тилло ва кумуш тақинчоқлар борасидаги асл масала шудир. Лекин, диёримиздаги урфда заргарлар тақинчоқ сотиб олаётган пайтда тақинчоқларнинг ясашига эътибор бермай, вазнига эътибор берадилар, яъни тақинчоқлардаги тиллонинг вазни қанча бўлса, ўша вазн учун пул тўлайдилар. Ясалган ҳолатдаги қийматини эътиборга олмайдилар. Агар заргарлар одамларга тақинчоқ сотсалар, тиллонинг вазнига қараб эмас, ясалган ҳолатига қараб сотадилар. Шунинг учун заргарлар қўлларидаги бор тақинчоқларнинг тиллосининг вазнидан эмас, балки тақинчоқларнинг қийматидан закот чиқарадилар. Тилло тақинчоқ тижорати билан шуғулланмайдиган истеъмолчилар эса, тақинчоқларнинг вазнидан закот чиқарадилар (Имдодул фатаво). Агар тақинчоқларни истеъмол қилувчилар ҳам тақинчоқларини сотишда уларнинг вазнига қараб эмас, ясалган ҳолатига қараб сотадиган бўлсалар тақинчоқлардан закот бераётган пайтда уларнинг қийматидан закот чиқарадилар.

نَم ى ى دَا ن اِ ل ى ا م ث ل ت ِه و ت ع ا ي ص ل ه ت م ي ق و ن ا ت ا م ه ن ز و ِه ض ف ق ي ر ب ا ه ل ن ا ك و ل و
ا ه ت م ي ق ِه س م خ ى دَا ن ا و ف ص ن و ُه ع ب س ا ه ت م ي ق ِه س م خ و ه و ر و ش ع ع ب ر ي د د و ي ن ي ع ل ا
ن ي ي ب ت ل ا ي ف ا ذ ك ع ا م ح ا ل ا ب ُه م ي ق ل ا ر ب ت ع ي ه س ن ح ف ا ل خ ن م ى ى دَا و ل و ، ز ا ج ُه س م خ

“Бир кишининг вазни икки юз кумуш дирхам(595 гм. кумуш)га тенг кумушдан ясалган кўзаси бўлса ва унинг қиймати уч юз кумуш танга бўлса, агар закотини кумушда бермоқчи бўлса, қирқдан бири, яъни қиймати етти ярим бўлган беш дирхам (кумуш кўзанинг вазни икки юз дирхамга тенг қиймати эса, уч юз дирхамга тенг. Икки юз дирхамнинг қирқдан бири беш дирхамдир. Кўзанинг қиймати бўлган уч юз дирхамнинг қирқдан бири етти яримдир) **беради. Агар қиймати беш дирхам бўлган беш дирхам берса ҳам жоиз. Агар** (кумуш кўзанинг закотини кумушдан) **бошқа жинсда бермоқчи бўлса ижмоан** (бозордаги кўзанинг уч юз дирхамлик) **қиймат эътиборга олинади** (ва уч юзнинг қирқдан бири закот сифатида берилади). **“Табйинда” шундай дейилган”** (Раддул мухтор).

Аёлларнинг тақинчоқлари 85 грам тиллога етса, тақинчоқларнинг бозордаги сотилиш нархи қанча бўлса, ўша нархнинг қирқдан бирини закотга ажратилади (Апке масаил унка ҳал).

بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ

“Закот вожиб бўлган молнинг жинсининг хилофидан закот берса, вожиб бўлган миқдорнинг қийматини адо қилади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Одамлар сотишда арзон, олишда қимматроқ нархга олишади. Закот чиқаришда қайси нарх эътиборга олинади?

Жавоб: Сотишдаги нархга эътибор қилинади. Валлоҳу Аълам. (Муҳаммад Шафеъ Усманий)

Савол: Одамлар йигирма, ўттиз йиллаб ташкилотларда ишласалар, ҳукумат тарафидан (пенсия)га деб маълум миқдор ушлаб қолинади. Пенсияга чиққач, унга бўлиб-бўлиб бериб турилади. Ўша фонддаги маблағдан закот бериш вожиб бўладими ёки йўқми?

Жавоб: Пенсия қўлга тегмагунча ундан закот вожиб бўлмайди ва қўлга теккандан кейин ҳам ўтган кунларга закот ажратиш вожиб эмас. Чунки, дайн(қарз)ларни учга: қавий (кучли), мутавассит(ўртача), заифга бўлиниб пенсия фондидаги маблағлар заиф дайн ҳисобланади. Заиф дайнлардан закот бериш вожиб эмасдир. (Муҳаммад Шафеъ Усманий, Имдодул фатаво).

Савол: Магазин, дўкон, авто улов эгалари ўзлари уларда иш юритаётган бўлсалар ёки ижарага берган бўлсалар, уларнинг қийматидан закот чиқарадиларми?

Жавоб: Йўқ! Улардан тушган маблағнинг ўзи ёки бошқа маблағларига қўшилиб нисобга етса, ана ўшандан закот ажратилади. (Фатаво Усманий).

عَمَّ دَخَلَ دِي بَعْوَبُ وَكُرْلُ بَاوَدَو لَزَان مَلَا ثَاثَاو نَدَبَلْ اِبَايْثَو نِي كُوسَلْ رُوْدِي فَسَيَلَو
عَلَيْ صَالِ اِهْجَائِ اَوْحَبُّ لَوُغْ شَمَّ اَهْنَالُ اَكْزَلْ اَمْعَتْ سَالِ اِحْ اَلَسَو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

دَعَبُ لَوْحَلْ اَلْحَيِّ مَلْ اَمُّ بَحَّتْ اَلدَّرَا جَّتْ لَلْ اَنُوكَيِّ مَلْ نَبَا صِنْبِ هَرَادُ وَا هَدْبَعَجَ اَوْ لَو
هَلْ وُقْ يَفْضَبْ قُلْ

“Қулни ёки уйни нисоб миқдоридаги қиймат эвазига ижарага берса ва уларни тижорат мақсадида сотиб олмаган бўлса, ижара ҳаққини қўлга олгандан кейин унга бир йил тўлмаса, унга закот вожиб бўлмайди” (Фатҳул қодир).

Савол: мен жўжа сотиб оламанъ. Улар 22 ҳафтада тухумга киришади ва 86 ҳафта тухум қилишади. Кейин уларни сотиб юбораманъ. Ўша жўжалар закот молига қўшиладими?

Жавоб:

عَنْ اَمَلْ اَمَدَعِ طَرَشَبِ رَا جَّتْ لَلْ اَهْنَبْ يَكْزِي اَمَّنْ اِمَّاوَسَلْ اَوْنِي رَجَّحَلْ اَدَعِ اَمَّنْ اَلْ صَالِ اَو
دَقْعَبَلْ اَمَلْ اِبِ اَمَلْ اَبَسَكْ وَا رَا جَّتْ لَلْ دَقْعَلْ اَهْتَنَ رَا قُمْ طَرَشَو نِي ثَلْ اَلْ اِي دَقْمَلْ
اَهْنَقُلْ اَلْ اَيَّ شِ يَرْتَشَا وَا دَقْعَلْ اَدْعَبَ رَا جَّتْ لَلْ اَي وَ لَو بِيضَا رَقْتَسَا وَا رَا جُّ اِي وَا اَرَشِ
اَهْنَقَلْ اَكْزَلْ اَلْ اَهْ اَبْ اَحْبَرَدَجَّ وَا نِي اَهْنَا اَي وَا ن

“Асл қоида шуки, тилло, кумуш ва чорва молларидан бошқасида тижорат нияти билан бўлса, закот берилади ва шарти шуки, ақд қилаётганида тижоратни ният қилиш керак. Ҳоҳ у сотиб олиш, ижарага бериш ёки қарз олиш бўлсин. Агар ақддан кейин тижоратни ният қилса ёки сотмасдан ўзига олиб қолиш мақсадида сотиб олганидан кейин фойда чиқса, сотиб юбораверишни ният қилса, ундан закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

Бу суратда олинадиган тухумнинг қийматидан закот берилади. Агар ўзи нисобга етса ёки бошқа молига қўшилиб нисобга етса. Жўжалардан эса

закот берилмайди. Гарчи тухумдан қолганидан кейин сотиб юбораманъ деган ниятда сотиб олса ҳам. (Фатаво Усмоний).

Савол: Закотни вожиб бўлишини манъ қилувчи қарзлар қайсилар?

Жавоб: Бир кишини маълум миқдорда маблағи бўлиб, қарзи ҳам бўлса, у маблағ ҳожати аслияга машғул бўлиб қолади ва улардан закот бериш вожиб бўлмайди.

يَكْزُهَنْ يَدْرَثُكَ اَلْهَامَ نَا وَ...هَيْلَعِ وَاكْزَالَ فَا لَامَبَطِيحِي نِيْدِهَيْلَعِ نَا كِنَمَبَا صَنَلَا غَلَبَا اِذَا لَضَافَا.

Агар қарзи қўлидаги молдан кўп бўлса, қўлидаги моли ўзиники эмас, балки ҳақдорларники саналиб, ундан закот бериш вожиб бўлмайди. Агар қўлидаги моли қарзидан кўп бўлиб, қарзисини чиқаргандан кейин қолган мол нисобга етса, қолган молдан закот беради. (Роддул мухтор).

Савол: Қайси нарсаларда закот вожиб бўлади?

Жавоб: 85 грам тиллоси бор ёки 595 грам кумуши бор кишиларга закот вожиб бўлади. Қоғоз пул ёки тижорат молларининг қиймати нисоб тилло билан белгиланадиган юртларда 85 грамм тиллонинг қийматига, кумуш билан белгиланадиган юртларда эса, 595 грам кумушнинг қийматига етса, закот вожиб бўлади. Бизнинг диёрларда нисоб одатда тилло билан белгилангани учун қоғоз пуллар тижорат моллари 85 грамм тиллонинг қийматига етса, улардан закот вожиб бўлади. Шунингдек, бирор кишида озгина тилло, озгина кумуш, озгина қоғоз пул бўлса, уларнинг барчаси қўшилса, нисоб (85 грамм тиллонинг қиймати)га етса, улардан закот бериш вожиб бўлади.

كَلذَبَا سَحَبَفَا دَا زَا مَفَا، مَهَارْدُ ءَسْمَخ مَهْرَدِي تَائِمْلُ كِي فَا.

“Ҳар икки юз дирҳамдан беш дирҳам закот вожиб бўлади. Зиёдаси ўшанинг ҳисоби билан” (Шарҳул виқоя).

نُكَيِّمَلْ وَأَنَا كَأَبْوَرَضَمَلْ أَقْتَمُ فَصَنَبَهَذَا لَأَقْتَمَ نِيْرُشَعْلُ كِي فَا وَ

“Зарб қилинган бўлсин ёки бўлмасин тиллонинг ҳар йгирма мисқолидан ярим мисқол закот вожиб бўлади” (Фатвои ҳиндия).

تَنَا كَأَمَّ ءَنَّكَ ءَرَا جَلَّ لَضَوْعِي فُءَ بَجَا ءُءَا كَزَلَا

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Касб қилинган ҳар бир молга бир йил тўлиш шартми?

Жавоб: Ким бир марта нисобга эга бўлиб, у бир йил айланган бўлса, зиммасига закот вожиб бўлади. Ушбу нисобга етиб закот вожиб бўлган молга кейинчалик қайси йўл билан қачон ва қанча мол қўшилса, унга бир йил айланиш шарт эмас. Закот бериш вақтида барчасидан закот беради.

هُكَذَا زَوْجًا مَالًا لِّمَنْ سُنَّجَتْ نَمَّ الْأَمْوَالُ وَالْأَنْثَاءُ يَفِدَا فَتَسْتَأْفُ بِأَصْنَانِ هَلْ نَاكَ نَمَّ وَ
رِيغًا وَإِذْ بِيَهُ وَأَثَارِي مَبْنَاكَ أَوْسُهُمْ ضَدَّافَاتٍ سَلَا حَجَّ وَيَأْبُو الْوَأْهَاءَ نَمَّ دَفَاتٍ سُمُّ لِمَا
يَفِ أَدَاكَ هُمْ ضَيَّ الْهُنَّافِلِ بِإِلْغَامِ مَنْ عَالَكَ عَجَّ وَوَلُّكَ نَمَّ وَسُنَّجَتْ رِيغًا نَمَّ نَاكَ وَوَلَّكَ لَد
رِيغًا رِيغًا لِمَنْ سُنَّجَتْ نَمَّ الْأَمْوَالُ وَالْأَنْثَاءُ يَفِدَا فَتَسْتَأْفُ بِأَصْنَانِ هَلْ نَاكَ نَمَّ وَ

“Кимда нисоб бўлиб, йилнинг асносида молнинг жинсидан фойда кўрса, молига қўшиб, уни закотини беради. Фойда закоти берилган молдан бўлсин ёки бошқасидан. Қайси йўл билан фойда кўрса, у хоҳ мерос йўли билан бўлсин, хоҳ ҳиба йўли билан ёки бошқа йўллар билан унга қўшади. Агар фойда кўрилган нарса, ҳар томондан нисоб молининг жинсидан бўлмаса, масалан қўй билан туя каби (бир бирига) қўшилмайди. “Жавҳаратун наййира” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот бериш учун тайин қилинган нисоб йил бўйи бир хилда камаймай туриши шартми?

Жавоб: Қайси бир кунда мол нисобга етса, кейинги йил ўша кунгача молни камаймай туриши шарт эмас. Балки, бир йилнинг бошланиши билан туглланиши эътиборга олиниб, йилнинг асносида молни нисобдан камайиши эътиборга олинмайди.

رَدَّهَ لَوْحًا لِّمَنْ سُنَّجَتْ نَمَّ الْأَمْوَالُ وَالْأَنْثَاءُ يَفِدَا فَتَسْتَأْفُ بِأَصْنَانِ هَلْ نَاكَ نَمَّ وَ

“Йилнинг асносидаги нисобни камайиши бекордир” (Дурарул ҳукком шару ғурарул аҳком).

Савол: Бир кишининг ўзи яшаб турган уйидан бошқа уйи бўлса, уйнинг қийматидан закот чиқариладими?

Жавоб:

عَمَّ دَخَلُ دِي بَعَو بُو كُرْلُ بَاوَدَو لَزَان مَلْ ثَاثَاو نَدَبَلْ بَايَا ثَو نِي نَكْسَلْ رُو دِي فَ سَيَلَو
يَلْ صَالْ هَجَائِ اَوْحَبُ لُ وُغَشَمَ اَهَّ نَالُ اَكْرَلْ اَمْعَتْ سَالِحِ اَلَسَو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Ўзи яшаб турган ховлида бир неча хоналар бўлса, улардан фақат иккитасидан фойдаланиб қолганидан фойдаланмаса, асли ҳожатидан ташқари бўлган тақдирда ҳам икки хонадан ташқари хоналардан закот чиқармайди. Агар иккита ховлиси бўлиб, бирида истиқомат қилиб, иккинчисида истиқомат қилмаса ва уни тижорат мақсадида олмаган бўлса, иккисидан ҳам закот чиқармайди. Агар иккинчи ховлини тижорат мақсадида олган бўлса, тижорат молларига қўшиб, у ховлининг закотини чиқаради.

Савол: Ижарага берилган бино, дўкон ва уловлардан закот бериладими?

Жавоб: Улардан закот берилмайди. Балки, улардан тушган маблағ нисобга етса, закот беради.

عَمَّ دَخَلُ دِي بَعَو بُو كُرْلُ بَاوَدَو لَزَان مَلْ ثَاثَاو نَدَبَلْ بَايَا ثَو نِي نَكْسَلْ رُو دِي فَ سَيَلَو
يَلْ صَالْ هَجَائِ اَوْحَبُ لُ وُغَشَمَ اَهَّ نَالُ اَكْرَلْ اَمْعَتْ سَالِحِ اَلَسَو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тилло, кумушдан бошқа қимматбаҳо тошлардан ҳам закот чиқариладими?

Жавоб: Бундай тошлар тижорат мақсадида бўлмаса, улардан закот берилмайди. Тилло тақинчоқларга қўйилган бундай тошларнинг вазнини чиқариб ташлаб, соф қолган тилло ёки кумуш вазнидан закот берилади.

وُلُ لُ اَوْحَجُّ زُوْرِي فَ لُ اَوْ تُوْقَايْ لُ اَكْرَهْ اَوْحَلْ اِنْمِ اَصْفَلْ اَوْ بَهَّ ذَلَا يَسْ اَمِي فَ اَكْرَلْ
تَنْ سَحَّ نِ اَوْحَجُّ زَلْ اَوْ سَا حُنْ لُ اَرِي اَسْ وُ رْفُ صَلْ اَوْ دِي دَخَلْ اَوْ دَجْرَبْ زَلْ اَوْ دُرْمُ زَلْ اَوْ نَا حْرَمْلْ اَوْ
رَبَّنْ غَلْ اَوْ كَسْمْلْ اِي فَ اَصْيَا اَكْرَلْ اَوْ اَهْتَمِي قُ تَرْثَكْ وَا هُ غُنْ

“Тилло ва кумушдан бошқа ёқут, фирузаж, гавҳар, маржон, зумрад, забаржад, темир, мис, қўрғошин, шиша каби қимматбаҳо тошлардан закот берилмайди. Гарчи, чиройли тарзда ясалган ва нархи қиммат бўлсада. Мушки анбар кабиларда ҳам закот йўқдир”

(Фатавои ислом савол жавоб).

Савол: Пулни банд қилиш мақсадида олинадиган уйлардан закот чиқариладими?

Жавоб: Уй, ер сотиб олинаётган пайтда одатда учта нарсани ниёт қилинади:

1. Кейинчалик уни сотиб юбораман деб ниёт қилса, ҳар йили закот бераётган йилдаги қийматидан закот чиқариш вожиб бўлади

عَرَّاجَاتُ لَدُنَّ عِلَّةٍ لِّلرَّاقِمْ لَآ هَلَّ نَكَرَاجَاتُ لِّلْأَهْلِ هَارَتْشَا أَمْ وَ

“Тижорат учун сотиб олган нарсаси тижорат учун бўлади. Савдо вақтида тижорат ниёти топилганлиги учун” (Дуррул мухтор).

حَصَّالًا وَوَعَامًا لِإِلَابِءِ الدُّالِ أَمْ وَي رَبَّ تَغِي

“Бил ижмо закотни адо қилиш куни(даги қиймат) эътиборга олинади. Шу саҳиҳдир” (Раддул мухтор);

2. Уй қуриб ўзим яшайман деган ниётни қилса, бундай ҳолатда сотиб олинган ховлининг қийматидан закот чиқариш вожиб бўлмайди.

يَنْ كُسُ لِرُودِ فِي سَيِّلِ وَ

“Яшаб турган ховлисидан закот чиқармайди” (Фатавои ҳиндия);

3. Ҳеч қандай ниётсиз сотиб олиш. Бунда ҳам ундан закот чиқариш вожиб бўлмайди.

عَمَّ خَلَّ دِي بَعَّ وَ بُو كُرَّ لِبَّ أَوْ دَوْلَ زَانَمُ لَثَا ثَاوَنَدَبَلَّ بَايَا ثَوَّ يَنْ كُسُ لِرُودِ فِي سَيِّلِ وَ
عِيَّ لَصَّالًا هَجَّئَا وَحَبُّ لُؤُغَشَّمَّ أَهَّ نَّالُ الْكَزَلَّ أَمْ عَسَّالِ حَالِ سَوَّ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Иш қуролларидан, яъни ишлаб чиқариш даскоҳларидан закот бериладими?

Жавоб:

عَافَتْ نَالَا فِي هُنَّ يَغُّ كَلَّ لَهَّ تَسُّتُ آلَ أَمْ تَنَّاكُ أَوْ سَيَّيَّ نِي فَ رَتْ حُمَّ لَأُتَا لَّ كَلَّ دَكَّ وَ
كَلَّ لَهَّ تَسُّتُ وَأُ دَرَّبَ مَلَّ أَوْ مَوَّ دَقُّ لَّاكُ

“Шунингдек, касб эгаларининг иш анжомларидан закот берилмайди, яъни ишлатиш жараёнида теша, омбир каби йўқ бўлиб кетмайдиган анжомлар бўлсин ёки (кир ювучининг совун-сўдаси каби ишлатиш жараёнида) йўқ бўлиб кетадиган нарсалар бўлсин” (Раддул мухтор).

Савол: Ишлаб чиқарувчи корхоналардаги қандай моллардан закот берилади?

Жавоб: Корхоналарда икки хил мол бўлади. Биринчиси, хомашёлар. Иккинчиси, тайёр бўлган маҳсулотлар. Закот бериш пайтида иккаласининг қиймати ҳисобга олинади. Лекин, завод, фабрикаларнинг станокларидан закот берилмайди.

نَاكَ إِذَا أُولُو مُمْغَمَلَا فِي أُرْتَا قَبِي آلُو، أَوْ سَفَنَبُ عَفَتَنِي تَلَلِ آلَا فِي عَنَصَي لَأَنَ أَرْفَعَزُوا أَرْفَعُ عَابَّ صِلَا رَتَشَا وَا لَمَكَلُ مُمْغَمَلَا فِي أُرْتَا قَبِي أَبَا صَنَعَلَبَ إِذْ أَلَزَلَا هِي لَعَنَا كَلُ وَا لَعَلَّ حَوْرَجَ أَبَا سَأَلَلَا بَايَتَ.

“Ўзидан фойдаланиладиган ва маҳсулотда асари қолмайдиган анжомлардан закот берилмайди. Агар маҳсулотда унинг таъсири қоладиган нарса бўлса, ундан закот берилади. Масалан, инсонларнинг кийимларини ҳақ эвазига бўяш учун бир бўёқчи заъфарон, усфур (ранг) каби рангларни сотиб олса ва улар нисобга ета, унга бир йил тўлса, закот берилади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Тижорат мақсадида нарса сотиб олиб, кейинчалик у фикридан қайтса, бундай ҳолатда у нарсадан закот бериладими? Масалан, бир киши тижорат мақсадида улов сотиб олди. Лекин, кейинчалик фикридан қайтиб, уни ўзи минса, унга закот вожиб бўладими?

Жавоб: Бундай ҳолатда то уни сотмагунича уни закот молига қўшмайди. Лекин, уловни сотмоқчи бўлиб олиб, сотилгунича ундан ўз эҳтиёжларида фойдаланиб турса, ундан закот вожиб бўлади.

هُوَ أَوْ نَأَمُّ مَثُ هَتَمَدِخَكَ لَدَدَعَبَ وَيَوَنَفَ أَلْ هَارَتَشَا لَتَمَ دُبَعِي أَمْرَةَ رَجَّتَلَلَا قَبِي آلَ هُ أَكْزَلَلَا هِي فَأَمْرَسُنَجَبُ عَبِي مَلْ أَلْ هَاوَنُ وَأَوْ رَجَّتَلَلَا رِي صَي أَلْمَدِمَدِخَلَلَا.

“Масалан, бир қўлни тижорат мақсадида сотиб олди. Сўнгра (сотиш ниятидан қайтиб) уни хизматидан фойдаланишни ният қилди. Сўнг хизматидан фойдаланишни ният қилар экан, тижоратликдан чиқади. Кейинчалик уни сотмоқчи бўлса, закот вожиб бўладиган молнинг эвазига сотмагунича ундан закот вожиб бўлмайди” (Раддул

мухтор).

Савол: Ҳажга бориш мақсадида ёки уйи йўқ одамлар уй олиш мақсадида ёки улов олиш мақсадида тўплаётган маблағларидан закот берадиларми?

Жавоб: Ҳа, нисобга молик бўлган кишилар шариатда бой саналади. Уйи йўқ одам уй сотиб олиш мақсадида тўплаган қўлидаги моли нисобга етса, закот бериши зиммасига вожиб бўлади.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا بَلَغَتُمُ الْحُلُمَ وَأَنْتُمْ أَوْسَاءُ مَا كُنْتُمْ بِأَعْيُنِنَا فَبَلِّغُوا حَقَّهُ

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир”
(Раддул мухтор).

Савол: Уй жиҳозларидан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Тилло, кумуш тақинчоқлардан бошқа рўзғор буюмларидан закот вожиб бўлмайди.

وَمَا كُنْتُمْ بِأَعْيُنِنَا فَبَلِّغُوا حَقَّهُ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Шахсий кутубхонадаги китоблар закот молига қўшиладими?

Жавоб: Ўқиш мақсадида олинган китоблар закот молига қўшилмайди.

وَمَا كُنْتُمْ بِأَعْيُنِنَا فَبَلِّغُوا حَقَّهُ

“Шунингдек, илм аҳлиданг бўлган кишининг китоблари (закот молига қўшилмайдиган нарсалардандир). **Агар илм аҳлидан бўлмаса ва китоблар қайси турдан бўлмасин, масалан, фикҳ, ҳадис, наҳв қиймати икки юз дирҳамга етса, ундай кишига закот олиш ҳалол бўлмайди”** (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тақсит (нархини бўлиб тўлаш йўли) билан қилинган савдода қайси томон закот беради?

Жавоб: Қоида шуки, закот ҳамма вақт сотувчининг зиммасига вожиб бўлади.

مَتَّ إِذَا أَتَاكَ زُبْحَتَفْ؛ فَيَغْضَوُ، طَسَّ وَتَمَّ وَ، يَوْقُ؛ عَثَلَتْ مَامِ إِذَا دَنَعَ نُوِيَّ دَلَّ أَنْ أَمْلَعِ
يَوْقُلْ نِيَّ دَلَّ أَنْ مَامَ رَدَّ نِيَّ عِبْرًا ضَبَقَ دَنْعَ لَبِّ أَرْوَفِ الْوَكَلِ لُؤْخُ لِحَا وَ أَبْأَصْنَ
مَامَ رَدُّهُ مَزَلِّي أَمَامَ رَدَّ نِيَّ عِبْرًا ضَبَقَ أَمَّا لُكْفِ عِرَاجَتِ لَامِ لَدَبَّ وَضَرَقَ كُ

“Билинки, Имом(Абу Ханифа раҳматуллоҳи алайҳ)нинг ҳузурларида қарзлар уч хил бўлади: Кучли, ўрта, заъиф. Қарзлар нисобга етиб, бир йил тўлса, қарзлардан закот бериш вожиб бўлади. Лекин, тезда эмас. Балки қарз, тижорат молининг бадали каби кучли қарзлардан энг камида қирқ дирҳам қўлига текканда (ундан бир дирҳам) закот беради. Қачон қирқ дирҳам олса, ундан бир дирҳам закот чиқариб бораверади (Қўлига тегмаган қарзларидан то қўлига тегмагунича закот бермай турса бўлади. Қўлига теккач ўтган йилларнинг закотини беради)” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши уловини ҳар йили уч миллиондан тўлаб туриш шарти билан уч йилга тўққиз миллионга сотса, сотувчи ҳар йили қўлига тегадиган уч миллиондан закот берадими ёки ҳали қўлига тегмаган тўққиз миллионданми?

Жавоб: Сотувчи уловни тўққиз милёнга сотганида харидор тўққиз милён қарздор бўлди. Қарзга берилган молдан закот чиқарилади. Шунинг учун ҳар йили ҳаққининг ҳаммасидан закот чиқаради, яъни бир кишининг олдида беш юз минг пули бўлса, ундан ташқари одамларда тўққиз милён пули бўлса, у киши закотга эга инсон саналади ва унинг зиммасига тўққиз ярим милён пулидан закот чиқариш вожиб бўлади.

مَتَّ إِذَا أَتَاكَ زُبْحَتَفْ؛ فَيَغْضَوُ، طَسَّ وَتَمَّ وَ، يَوْقُ؛ عَثَلَتْ مَامِ إِذَا دَنَعَ نُوِيَّ دَلَّ أَنْ أَمْلَعِ
يَوْقُلْ نِيَّ دَلَّ أَنْ مَامَ رَدَّ نِيَّ عِبْرًا ضَبَقَ دَنْعَ لَبِّ أَرْوَفِ الْوَكَلِ لُؤْخُ لِحَا وَ أَبْأَصْنَ
مَامَ رَدُّهُ مَزَلِّي أَمَامَ رَدَّ نِيَّ عِبْرًا ضَبَقَ أَمَّا لُكْفِ عِرَاجَتِ لَامِ لَدَبَّ وَضَرَقَ كُ

“Билинки, Имом(Абу Ханифа раҳматуллоҳи алайҳ)нинг ҳузурларида қарзлар уч хил бўлади: Кучли, ўрта, заъиф. Қарзлар нисобга етиб, бир йил тўлса, қарзлардан закот бериш вожиб бўлади. Лекин, тезда эмас. Балки қарз, тижорат молининг бадали каби кучли қарзлардан энг камида қирқ дирҳам қўлига текканда (ундан бир дирҳам) закот беради. Қачон қирқ дирҳам олса, ундан бир дирҳам закот чиқариб бораверади (Қўлига тегмаган қарзларидан то қўлига тегмагунича закот бермай турса бўлади. Қўлига теккач ўтган йилларнинг закотини беради)” (Раддул мухтор).

Савол: Бировга қарз берган киши берган қарзидан закот чиқарадими?

Жавоб: Қарз берган одам берган қарзидан буткул умидини узган бўлса, ундан закот чиқармайди. Мабодо, кейинчалик умидини узган қарзи қайтиб келса, қўллига теккан йили учун закот чиқаради. Агар умидини узмаган бўлса, ундан закот чиқаради. Лекин, қўлига теккунича закотни кечиктириши мумкин. Қўлига теккач ўтган йиллари учун ҳам закот чиқаради.

حُحِّيْ صَلِّا وَّوَهُوْ، رَاةَ الْكَزَالِ دَمَّ حُمْ مَ نَعَوُةَ نَبِيَّ بَ هَيْ لَعْرَجَ حَاجِ يَلَعَوُا

“Қарз олган киши инкор қилса, қарз бергувчида ҳужжат бўлса, Муҳаммад раҳимаҳуллоҳ наздиларида бундай молдан закот вожиб бўлмайди. Шуниси саҳиҳ” (Раддул муҳтор).

الو هتئالمب و نيدلاب نويدم لارقى ان نامزى فى لب لاق و اذو لى لى تم حر ل ل امو
ي ف ةم أ ل م ي ك ح ي ت ف أ ه ب و م د ع ل ل ة ل ز ن م ب او ه ف ه ن م ه ص ي ل خ ت ل ع ن ئ ا د ل ر د ق ي
ى و ت ف ل ا د ا د م ا

“Раҳматий бун(закот бермаслик)га моил бўлиб: “Замонамизда қарздор қарзига иқрор бўлади, маблағига ҳам, маблағи борлигига ҳам. Лекин, ҳақдор ундан қарзини ундириб олишга қодир бўлмайди. Бас, у мол йўқнинг ҳукмидадир. Ҳакиймул умма Ашраф Али Таҳонавий “Имдодул фатаво” асарларида шундай фатво берганлар” (Фатвои Усманий).

Савол: Бир киши ўн тўрт милёнга яшаш учун уй сотиб олиб, ярим нархини тўлади. Қолган ярмини ҳали тўламагани учун уй уни ихтиёрига ўтмади. Бундай ҳолатда харидор сотувчига берган етти милён пулидан закот берадими?

Жавоб: Сотувчи билан харидор ўртасида олдим-сотдим сўзлари айтилганидан кейин ҳали уй харидор номига ўтмаган бўлса ҳам байъ мукамал бўлади ва сотувчига берилган маблағдан ҳам зиммасидаги қарздан ҳам закот бермайди (Фатвои Усманий).

Савол: Ота билан ўғил савдода шерик бўлса ва улардан бирлари закот бериб, иккинчиси бермаса, нима бўлади?

Жавоб: Ота-боланинг ҳар бирининг тижоратдаги моллари алоҳида-алоҳида ажратилгандаги ҳиссаси нисобга етадиган бўлса, ҳар иккаласининг зиммасига закот вожиб бўлади.

لَامَكَ وَوَدَارْفُونَ لِحَاحِي فِي رَبِّ عِيَامَةَ كَرِّشَلِّ لِحَاحِي فِي رَبِّ عِيَامَةَ : أَنْ بَأْحَصَ أَلِاقِ
بِحَاحِي أَبْأَصْنَعُ لِبَبِي أَمْهُنْ مِ دِحْ أَوْلُ كُ قَحِي فِي بَأْأَصْنَعُ لِحَاحِي
أَلْفِ أَلِ أَوْلُ أَوْلُ كُ زَلِّ .

“Асҳобларимиз: “Шерикчиликда шерикларнинг ҳар бирининг ҳаққида ёлғизликдаги ҳолат эътиборга олинади. У (ҳолат) тўлиқ нисобга эга бўлишдир. Икковларидан ҳар бирининг насибаси нисобга етса, закот вожиб бўлади. Нисобга етмаса, закот вожиб бўлмайди” (Бадоиъус санойиъ).

Савол: Ҳунармандларнинг қилган ишларини ҳаққи нисобга етган бўлса-ю, лекин уни ҳали олмаган бўлсалар ва унга бир йил айланган бўлса, ундан закот бериладими?

Жавоб: Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида меҳнатга бериладиган ҳақлар қўлига тегмагунича ундан закот бериш вожиб бўлмайди.

رَهْمَلَاكُ ضَبَقِي سِتْحَةَ كَزَلَا هِي لَعِبَ حَتَّ أَلْفِي عَضْنِي دَرَجَالَا نَا حَصَالَا نَأَلَا .

“Саҳиҳ қавл шуки, ужра (иш ҳақи, кейинчалик беришга келишиб олинган маҳр) заъиф дайн(қарз)дир. Маҳр каби то қўлга тегмагунича ундан закот вожиб бўлмайди” (Дуррул мухтор).

Абу Юсуф ва Муҳаммад раҳматуллоҳи алайҳимлар наздида ҳар қандай дайндан закот берилади. Шунинг учун закот бериш эҳтиётлидир.

Савол: Ҳаж учун тўланган маблағдан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Нисобга етадиган маблағга эга бўлиб, унга бир йил тўлган бўлса, закот вожиб бўлади.

يْلُوقِ بِأَصْنَعُ نَكُ لِمَ أَوْضَارْتُ فِأَبَّ سِيَّ أَوْ هَبَّ سَو

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир” (Раддул мухтор).

Савол: Уйдаги одатда жуда кам ишлатиладиган рўзғор буюмлари закот молига қўшиб ҳисобланадими?

Жавоб: Рўзғор буюмлари гарчи йил мобайнида жуда кам ишлатилса ҳам улар закот молига қўшилмайди. Лекин, кўргазма учун қўйиб қўйилган буюмлар закот беришда закот молига қўшиб ҳисобланмасада, лекин,

қурбонлик қилиш, закот олмасликда ҳисобланадиган нисобга қўшилади.

عَمَّا دَخَلَ دِيَارَهُ وَبُوكِرَ لِبَاؤَدْوَلِ زَانَمَلِ ثَاتَاوَنَدَبَلِ بَايَاثَوَيَنَّ كُتْسَلِ رُودِي فَسَيَلَوِي
عِيْلُ صَالِ حِوَجِّيَاوَحْبُ لُوْغُ شَمِ اَهْنَالُ اَكْرَلِ اَمْعَتُ سَالِحِ اَلَسَوِي

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тижорат молларининг айни ўзидан закот берса бўладими?

Жавоб: Тижорат молларининг айни ўзидан закот чиқариш мумкин. Лекин, ўтмай қолган, сифатсиз молларни закотга бериш яхши эмас. Масалан, кийим-кечак савдоси билан шуғулланувчилар қўлидаги кийимларни закот сифатида беришлари мумкин.

وَبَلَلِ اِنْفِيْ شَوْمِ اُوْقْفُنْتِ اَمَوَنُوْبِحْتِ اَمِ اُوْقْفُنْتِ تَحْرَبْلِ اُولَانَتْ نَل
مِيْلَع

“Ўзингиз суйган нарсадан нафақа қилмагунингизча, ҳаргиз яхшиликка эриша олмассиз. Нимани нафақа қилганингизни Аллоҳ билувчидир” (Оли имрон 92 оят).

Савол: Қарзга берилган маблағни закотга ҳисобласа бўладими?

Жавоб: Закотнинг шарти закот олгувчига закотни мулк қилиб бериш ва закотни адо қилаётган ёки ажратаётган пайтда закот эканлигини ният қилишдир. Аввал берилган қарзни кейинчалик закотим деб ният қилиш дуруст эмас.

زَنَكُلِيْ فَاذَكَهَبَجَوَامِلُ زَعَلُوْءَاذَالُ لَوْرَاوْمُ عِيْنَفِ اَوِيَاذُ طَرَشِ اَمِ اُو

“У(закот)ни адо қилиш шарти адо қилаётган ёки ажратаётган вақтда закот эканлигини ният қилишдир. “Канз”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини ажратиб, бирор фақир номидан уни тижоратга қўйиши жоизми?

Жавоб: Закот адо бўлиши учун закотга ҳақли кишига закотни мулк қилиб бериш шартдир. Закот олувчи закотни қўлга олгандан кейин уни рухсати ила закот молини тижоратга қўйиш мумкин.

يْلُوْحِ اَبَا صَن رُشْعُ عُبْرُوْهُ وُوْعُرَا شَلِ اَهْنِيْ عِلَامِ عَزَجِ كِيْلَمَتِ يِه

“Закот шориъ тайин қилган мол(бир йил тўлган нисоб)нинг жузъи(икки ярим фоизи)ни мулк қилиб беришдир” (Дуррул мухтор).

Савол: Закотни бўлиб-бўлиб адо қилиш мумкинми?

Жавоб: Закотни ажратиб қўйгандан кейин уни бўлиб-бўлиб бериш жоиздир.

زَنْ كُنَّ لِ ي ف اذْكَهَ بَجَّوْ اَمْلَ زَعْلٍ وَاَدْ اذْ اَلْ لْ ةَ ن رَاقُمْ ةً يَنْ ف ا وِئ اذْ ا طَرَشْ ا مْ ا وِ

“У(закот)ни адо қилиш шarti адо қилаётган ёки ажратаётган вақтда закот эканлигини ният қилишдир. “Канз”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

ء ا ر ق ف ل ل ء ا ذ ل ا ب ل ب ل ز ع ل ا ب ة د ة ل ا ن ع ج ح ي ا ل و

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул мухтор).

Савол: Олдиндан бир неча йиллик закотни адо қилиш мумкинми?

Жавоб: Нисоб эгаси бир неча йиллик закотни олдиндан адо қилиши мумкин.

ب ب س ل ا د و ج و ل ح ص ب ص ن ل و ا ن ي ن س ل ة ت ا ك ز ب ا ص ن و ذ ل ج ع و ل و

“Нисоб эгаси бир неча йил учун ёки бир неча нисоб учун олдиндан закотни бериши сабаб мавжуд бўлгани учун дурустдир” (Дуррул мухтор).

Савол: Бир киши бировнинг молидан закот чиқарса, мол эгасидан закот адо бўладими?

Жавоб: Мол эгаси буюрган ёки ижозат берган бўлса, закоти адо бўлади. Акс ҳолда закоти адо бўлмайди.

د ي ي ف ا م ئ ا ق ل ا م ل ا ن ا ك ن ا ف ل ا م ل ا ة ز ا ج ا ف ر ي ع ل ا ل ذ ل ا م ن ع ر ي غ ا ك ز ي د ا ل ج ر ة ي ج ا ر س ل ا ي ف ا ذ ك ا ل ف ا ل و ز ا ج ر ي ق ف ل ا

“Бир киши бировнинг закотини ўша бировнинг молидан адо қилса ва мол фақирнинг қўлида турганида мол эгаси унга ижозат берса, закоти адо бўлади. Аксинча бўлса, яъни мол эгаси ижозат берганида фақир уни ишлатиб бўлган бўлса, мол эгасининг закоти

адо бўлмайди. “Сирожия”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Яқин қариндошларим ичида закот олишга ҳақли инсонлар бор. Уларга бу менинг закотим деб берсам уларни ёки ўзимни ҳижолатга қўйяман. Шунинг учун ҳеч қандай сўз айтмай уларга закотимни берсам бўладими?

Жавоб: Закотни унга ҳақли бўлган кишига бериш шарт. Закот деб номлаш шарт эмас.

حَصَّالَ يَفِيهِ زُجَّتْ أَضْرَقُ وَأَبَاهُ أَمَّ سَوْ لَفٍ؛ ةَيَمْ سَتَلَل رَابِتْعِ اَل

“(Закотни бераётган вақтда) **Закот деб номлашни ҳеч қандай эътибори йўқ** (лекин, закот деб ният қилиш шарт). **Агар закотни ҳиба ёки қарз деб номласа, саҳиҳ қавлга биноан жоиз бўлади**” (Раддул мухтор).

Савол: Дори-дармон воситалари билан савдо қилувчилар дорилардан закот чиқарадиларми ва дориларнинг ўзини закот сифатида бериши мумкинми?

Жавоб: Бу иш билан шуғулланувчи савдогарнинг маблағи нисобга етса, закот чиқаради. Бундай одам закот сифатида дори-дармон бериши мумкин. Лекин, муддати ўтиб кетган ёки ўтмай қолган дориларни эмас.

يْلَوْحِ بِأَصْنَانُ كَلِمَ أَوْضَارْتُ فَا بَبَسْ يَأْهُ بَبَسْ وَ

“**Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир**” (Раддул мухтор).

Савол: Тилло, кумуш тақинчоқларнинг ишлатилаётганидан закот бериладими ёки ҳожати аслиясидан ташқарисидан бериладими?

Жавоб: Тақинчоқлар хоҳ ҳожати асли бўлсин, хоҳ ҳожати аслиядан ташқари бўлсин улардан закот берилади.

لَامُعْتَسَالِ أَحَابُّمَ أَقْلُ طُمُ أَيُّ لِحَ وَأَرْبِتْ وَ لَوْ وُلُومُعَمَّ وَأُمُّنْ مَلُّكُ بَوْرَضَمَ يَفُ مَزَالِ لَأَوْ
أَنَاكَ فَيَاكَ أَمَّهَيَّ كَزِيَّ فَا نَأْمُ ثَأْ أَقْلُ خْ أُمُّنْ أَلْ؛ ةَقْفَنَّ لَأَوْ لَمَجَّ تَلَلْ وَ لَوْ أَلْ وَ

“**Иккаласидан ҳар бирининг зарб қилинганида, истеъмолдагисида хоҳ у ишлов берилмаган бўлсин, хоҳ истеъмоли мубоҳ ёки мубоҳ бўлмаган тақинчоқ бўлсин, хоҳ зийнат учун бўлсин, хоҳ нафақа учун бўлсин закот чиқариш лозим. Чунки, иккиси нарсаларнинг баҳоси қилиб яратилган. Бас, у иккиси қандай бўлмасин улардан закот**

берилади” (Дуррул мухтор).

ЗАКОТ ОЛИШГА ҲАҚЛИЛАР

Савол: Закот олишга лойиқ бўлган кишилар кимлар?

Жавоб:

يَفْوُ مُمْبُؤْلُقْدَةَ فُلْمُؤْمَلْ اَوْ اَهْ لَعَنَ نِي لِمَا غَلَّ اَوْ نِي كَسَمَلْ اَوْ اَرْقُ فُلُّ تَا قَدَّصَلْ اَمَّنْ اِ
مِّي لَعْنُ هَلْ اَوْ هَلْ اَمَّنْ مَّضِي رَفِي بَسَلْ اَنْبَا وَّ هَلْ اَلِي بَس يَفْوَنِي مَرَا غَلَّ اَوْ بَا قُرْلَا
مِّي كَح

“Албатта, садақалар фақирларга, мискинларга, садақа ишида ишловчиларга, кўнгилларини улфат қилинадиганларга, қул озод қилишга, қарздорларга, Аллоҳнинг йўлига ва йўл ўғлиларига берилиши Аллоҳ томонидан фарз қилингандир. Аллоҳ билгувчи ва ҳикматли зотдир” (Тавба 60 оят).

Савол: Кимларга закот бериш жоиз ва кимларга жоиз эмас?

Жавоб: Закот берувчи ўзининг ота-онаси, бобо-момоси ва улардан юқоридагиларга, ўзининг авлодларига ва улардан пастдагиларга, эр-хотин бир-бирига, закотга қурби етадиган ва ўлик нисоб эгаларига, ҳошимийларга закот бериш мумкин эмас.

هُؤْ جَوْزَا مُمْهَنْ يَبْ وَاِ رِي قَفَلَا كُؤْلُ مَمْ وَّلَوْ دَالُو اَمُّهَنْ يَبْ نَمَّ اِلْ اَلُو

“Ораларида ота-болалик, қуллик ёки эр-хотинлик риштаси борларга закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

اَبَا صَنْ كَلْمَيْ نَمَّ اِلْ اَلْ اَكْزَلَا اُغْفَدُ رُوْحِي اَلْ

“Закотни нисобга молик бўлганларга бериш жоиз эмас” (Баҳрур роиқ шарҳу канзуд дақоик).

اِلْ صِي بِنَلْ اَدَجْ بَلْ طَمَلَا دَبْعَانْ بَا سَابَعَلَاو، ثِرَا حَلَا وُنَبْ : مَمْ هَمْ شَاهْ يَبْ اِلْ اَلُو
اِلْ صِي بِنَلْ اَمَّ بَلْ اَطَا يَبْ اَدَالُو اَلِي قَعُو، رَفْعَجُو، يَلْعُو وُنَبْ وَمْ لَسُو هِي لَعْلَلَا
بَهَلْ يَبْ اَبْ اَلْ، مَلْسُو هِي لَعْلَلَا

“Бани ҳошимга ҳам закот берилмайди. Улар: Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг боболари Абдулмутолибнинг икки ўғли Ҳорис билан Аббоснинг авлодларидир. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакилари Абу Толибнинг авлодлари бўлган Али, Жаъфар, Ақийлларнинг авлодларидир. Абу Лаҳабнинг авлодлари

закот олмаслик ҳукмидан мустаснодир” (Шарҳул виқоя).

Савол: Кимга закот бериш афзал?

Жавоб:

يَلِيُّ مَثَرَاتِ اَوْخَالِ اَوْ عُوْخَالِ اِلَى اِلِالٍ وَاَوْ فَرَصِ اِلِزْدَنِّ لِ اَوْ رُطِفِ لِ اَوْ اَوْدَةَ اَلْزَلَايِ فِي لَضْفِ اِلِ اَوْ
يَلِيُّ مَثَرَاتِ اَخْلِ اَوْ لِ اَوْخَالِ اِلَى اِلِ مَثَرَاتِ اَوْ اَمْعَالِ اِلَى اِلِ مَثَرَاتِ مَوْ دَالِ وَاَوْ
وَرَصْمِ لِهَ اِلَى اِلِ مَثَرَاتِ فَرِحِ لِهَ اِلَى اِلِ مَثَرَاتِ نَارِيْجِ لِ اِلَى اِلِ مَثَرَاتِ مَاحِرِّ اِلِ اِي وَدِ اِلَى اِلِ مَثَرَاتِ مَوْ دَالِ وَاَوْ
جَاهِ وَاَوْ لِ اِلِ جَارِ سِ لِ اِي فِي اَذْكَ هَتِ يَرْقِ وَاَوْ

“Закот, фитр ва назрга ҳақлилар қуйидаги тартибда бўлади:

- 1. Ака-ука, опа-сингил;**
- 2. Уларнинг фарзандлари;**
- 3. Амаки ва аммалар;**
- 4. Уларнинг фарзандлари;**
- 5. Тоға ва холалар;**
- 6. Уларнинг фарзандлари;**
- 7. Юқоридагилардан ташқари қариндошлар;**
- 8. Қўшниллар;**
- 9. Касбдошлар;**
- 10. Ҳамшаҳарлар ёки қишлоқдошлар. “Сирожул ваҳҳааж”да шундай дейилган (Фатвои ҳиндия).**

Савол: Аёл ҳошимий бўлиб, эр ҳошимий бўлмаса, улардан туғилган фарзандларга закот берса бўладми?

Жавоб: Бўлади.

يَمْشَاهُ يَنْبُومُ مُمْهَادَعُ نَمِ اِلَى اِلِ غُفْدَلِ اَوْ رُوجِ يُّ هَنَّ اِ

“Ҳошим авлодидан бошқаларга закот бериш жоиздир” (Жавҳаратун наййира). Насаб эр томонидан бўлади аёл томонидан эмас.

Савол: Зоҳирий кўринишидан закот олишга лойиқ кишига закот берса бўладими?

Жавоб: Ҳар бир нарсада зоҳир эътиборга олинади. Агар дилингизда у кишига закот беришни лойиқ деб топсангиз, унга закот беришингиз мумкин.

هُنَّ مَلَائِكَةٌ وَأَهْلٌ لِّعَفْوَكَ وَقَدْ أَفْلَحَ الْوَعْدُ لَكَ إِذْ أَدَّكَ وَعَارَ مِجَالِبَ زَاجِ عَفْوَكَ إِذْ أَرَقُّ فَالْفَصِّ فِي هَارٍ وَأَعْفَدَكَ وَأَيُّ مَشَاهِدِ الْوَمِّ وَأَرْفَاكَ وَأَيُّ مَشَاهِدِ وَأَيُّ نَعْنِ أَرْطَ إِذَا أَمَّ أَوْ دُنِعَ هَلْ أَحْرَظِي مَلْنِ لَوْقِ فِي هَلْ زَلُّ هُنَّ عَطْفُ سَتِ وَزُجَّيْ هُنَّ إِفْعُ وَزَلُّ وَأَجْزَلُّ وَأَنْ دُولُ وَمَلَّ وَأَنْ إِدْلُ أَوْلِ .

“Агар шак қилса ва фақир бўлса керак деб қасд қилса, унинг ғолиб фикри закот олишга лойиқ деган тўхтама келиб, унга закотини берса ёки ўша шахс ундан закот сўраса ва у закотини берса ёки фақирлар сафида турганини кўриб унга закотини берса, кейинчалик закот сарфланадиган маҳал экани маълум бўлса, бил ижмо закоти адо бўлади. Шунингдек, ҳолати маълум бўлмаса ҳам. Аммо, бой ёки хошимий ёки кофир ёки хошимийнинг мавлоси ёки ота-онаси ёки фарзандлари ёки эри ёки хотини эканлиги маълум бўлиб қолса, Абу Ҳанифа, Имом Муҳаммад раҳимаҳуллоҳлар қавлига кўра закот адо бўлади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини олувчи закот олишга лойиқми ёки лойиқ эмасми ўйлаб ўтирмай унга закотини бериб юборса, кейин закот олувчи нисоб эгаси эканлиги маълум бўлиб қолса, нима қилади?

Жавоб:

هُنَّ نَّبَاتٌ إِذْ لَزَّ أَوْ هُفَّ أَلْمُ أَفْرَصَمُ هُنَّ أَوْلَابُ رَطْحِي مَلَو ، أَعْفَدَ إِذْ أَوْ فَرَصَمُ زِيغ

“Бир киши закот олувчини закот олишга лойиқ ёки лойиқ эмаслигини ўйлаб ўтирмай закотини берса, закоти адо бўлади. Лекин, кейинчалик закот олувчи закот олишга лойиқ эмаслиги маълум бўлиб қолса, қайта закот беради” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот пули билан бирор кишини уйини таъмирлаб берса бўладими ёки уй эгасига мулк қилиб бериб, ўзинг таъмирлаб ол дейилладими?

Жавоб: Закотда закот олувчи фақир бўлиши ва унга закотни мулк қилиб берилиши закотни адо бўлиш шартларидандир. Шунинг учун закот олувчига закотни мулк қилиб бериш лозим. Закотни олгандан кейин таъмирлаш ҳаққини закотдан адо қилса бўлади.

يَفِ ادَّكَ اَبَسَتَكُم اَحْيَا صَنَاكَ نَاوِ ، اَبَا صَنَا لَنَا نَمَّ لَقَا كَلَمَّ يَنَمَّ لِي اِلَّا اُغْفَدُ زُوْجَيَّ وَ
يَدِيْ اَزَلَا

“Закотни нисобга етмаган маблағга эга бўлган кишига бериш жоиздир. Гарчи у соломат ва касб қилиб топишга қодир бўлса ҳам. “Зоҳидий” да шундай келтирилган” (Фатавои ҳиндия).

Савол: Закот молдан қариндошларининг тўйини қилиб берса бўладими?

Жавоб: Бундай суратда тўй эгаси қарзга пул олиб, тўй қилгач, қарзини тўлаш учун унга закот бериш мумкин.

رِيْقَ فَا لِي اِلَّا اُغْفَدَلَا نَمَّ لِي وَ اُنِّيْ دَلَا اِيْلَعُ نَمَّ لِي اِلَّا اُغْفَدَلَا

“Қарзи бор кишига закот бериш фақирга закот беришдан кўра афзалдир” (Баҳрур роиқ).

زُوْجَيَّ اَلدَّوْمَ اُرِّيْ غَبَنَاكَ نَاوِ ، زُوْجَيَّ دَوْمَ اَبَنَاكَ نَاوِ اَلْمَا مَرَّةً اَكْزَبَ رِيْقَ فَا لِي اِيْدِيْ صَقَّ وَ لَو
نُنِّيْ دَلَا طَقَّ سَو

“Бир киши молининг закотидан фақирнинг қарзини адо қилса, агар унинг (фақир қарзимни тўлаб қўйинг деган) буйруғи билан бўлса закоти адо бўлади. Агар буйруғисиз бўлса, закоти адо бўлмайди. Лекин, фақирнинг қарзи соқит бўлади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот беришга қодир бўлмаган кишилар закот олса бўладими?

Жавоб: Ҳозирда кўплаб инсонларнинг ҳузурида ҳожати аслийдан ташқари фарзандлари учун олиб қўйилиб, уларга мулк қилиб берилмаган буюмлар (агар фарзандларга мулк қилиб берилган бўлса, ота-онанинг мулки ҳисобланмайди), кўчмас мулклар, йилни кўп қисмида ташқарида боқилмайдиган ҳайвонлар, кўтариб қўйилган уловлар тижорат мақсадида бўлмасада, ҳожати аслийдан ташқари бўлиб, уларнинг қиймати нисобга етса, бундай кишиларга закот олиш ҳалол бўлмайди.

وَ اَمَّا اَوْسُ وَ اَمَّا اَرْدُ وَ اَمَّا رِيْنَا نَدَنَا اَمَّا اَبَا صَنَا نَمَّ لِي اِلَّا اُغْفَدُ زُوْجَيَّ اَل
يَفِ ادَّكَ هُنَّ سَلَا اِيْمَجَّ يَفِدَ وَ تَجَّ اَحْ نَعَّ اَلْضَا فَا رَا جَّ تَلَا اُرِّيْ غَلَّ وَ اَمَّا رَا جَّ تَلَا اَضُّ وُ رُع
يَدِيْ اَزَلَا

“Қанақа молдан бўлмасин динор, дирҳам, чорва моллари ёки тижорат учун ёки тижорат учун бўлмаган моллар йилнинг ҳамасида аслий ҳожатидан ортиқча бўлиб, нисобга етган бўлса, бундай кишига закотни бериш жоиз бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Пулдор аёл закотидан эрининг қарзини тўласа бўладими?

Жавоб: Йўқ.

أَوْجُوزَ لِي إِذْ أَرْمَلْتُ أَعْفَدْتُ آلَ وَ ، دَاعِعَ عَفَانَمَ لِي فِي كَارْتِ شَالِدِ وَتَأْرَمَ لِي لِي إِعْفَدِي آلَ وَ
رَةَ إِدْهَلِي فِي آذِك - لِي لَاعَتُهُ لِي لِي أَمْحَر - رَةَ فِي نَحِي بِي أَبْأَذْنَعِ .

“Одатда манъфаатлар муштарак бўлгани боис Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида эр аёлига, аёл эрига закотини бермайди. “Ҳидоя” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Фарзандларининг бойлиги нисобга етган камбағал аёлга закот бериш мумкинми?

Жавоб: Бундай аёлнинг нафақаси фарзандлар зиммасига вожиб бўлади. Агар фарзандлар зиммаларидаги вожиб амални, яъни оналарини нафақасини адо қилмасалар, бундай аёлга закот бериш жоиз бўлади.

يَفُوهُ وَفَلْأَخْنِ وَأَوْعَارَقُفْ أُونَاكَ إِذْ لِي وَتَأْدَجْ وَوَدَاْجْ أَوْ هِيَ وَبَأ لِي لَعَقْفَنُيْ نَلْ لِي لِي لِي لِي لِي
وَنِي .

“Кишининг зиммасига фақир бўлган ота-она, бобо-момоларнинг нафақаси вожиб бўлади. Гарчи уларнинг дини бошқа бўлса ҳам” (Ҳидоя).

بِأَصْنَانِ لِي نُوْدَامَ وَوَعِيْ شِي نِي دَأْ هَلْ نَمَ وَوَعِيْ قَفْ لِي لِي لِي لِي

“Фақир ҳам закот олувчилардандир. Фақир - нисобга етмаган бироз нарсаси бор кишидир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бой кишининг аёлига закот берса бўладими?

Жавоб: Бўлади. Чунки, аёл эрнинг бойлиги билан бой бўлиб қолмайди.

هِيَ بَأ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ
رَحَبَلِي فِي حَمْمُ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ لِي نَعْدَعِيْ

“Балоғатга етмаган бола отасининг бойлиги билан бой саналади. Балоғатга етганнинг хилофи ўлароқ. Чунки, у отасининг бойлиги билан бой саналмайди. Шунингдек, ота ҳам фарзандининг, аёл эрининг, балоғатга етмаган бола онасининг бойлиги билан бой саналмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Соҳиби нисоб одам вафот этиб, бойлиги ҳали балоғатга етмаган болаларига мерос бўлиб қолса, улар зиммасига закот вожиб бўладими?

Жавоб: Балоғатга етмаган болаларнинг молидан закот берилмайди.

بَيِّنَاتٌ لِّقَوْمٍ يُفْقَهُونَ

“Закот бергувчи оқил ва балоғатга етган бўлиши закот бериш шартларидандир. Шунинг учун балоғатга етмаган болага закот бериш вожиб бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўзини мискин қилиб кўрсатган кишига закотини берган киши савобга эга бўладими?

Жавоб:

وَمَا كَانَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَسْتَأْذِنُوا بَلَدًا غَيْرَ بِلَدِهِمْ لِغَزَاةٍ أَوْ دَفْعِ الْكُفَرِ عَنْ دِينِهِمْ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ

“Закот олишга лойиқ бўлмаса керак деб гумон қилган кишисига ёки закот олишга лойиқмикин ёки лойиқ эмасмикин деб шак қилиб, закот олишга лойиқ деб қасд қилмасдан закотини берса, олган киши закот олишга ҳақли бўлса, закоти адо бўлади. Аксинча бўлса, йўқ” (Раддул мухтор).

Савол: Тиламчига закотини берса бўладими?

Жавоб: Аввало, бир кунлик егулиги бор кишига тиламчилик қилиш ва уларга садақа ва закотни бериш ҳам ҳаромдир. Кўча-кўйда ёки хонадонларга тиланиб келган кишиларга берадиган нарчасини ҳадя деб ният қилса, ҳаром амалдан қутилиб қолади.

وَمَا كَانَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَسْتَأْذِنُوا بَلَدًا غَيْرَ بِلَدِهِمْ لِغَزَاةٍ أَوْ دَفْعِ الْكُفَرِ عَنْ دِينِهِمْ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ أَوْ إِسْقَاتِ الْغَلِّ عَنْ غُرُبِهِمْ ذِي الْبُرُوجِ

“Ҳақиқатда уйда бир кунлик егулиги бор ёки егулигини топишга қодир бўла туриб тиланиш ҳалол бўлмайди ва тиланган кишининг ҳолатини билиб туриб унга садақа қилгувчи киши ҳам гуноҳкор бўлади. Ҳаром ишга ёрдам қилганлиги учун” (Раддул мухтор).

Савол: Қарзга берилган маблағни закот ўрнига ҳисоблаш мумкинми?

Жавоб: Мумкин эмас. Чунки, закотнинг адо бўлиш шарти закотни бераётган вақтида закот эканлигини ният қилишдир. Лекин, фақир

қарздорға қарз бергүвчи закотини мүлк қилиб бериб, сўнгра ундан қарзини қайтариб олса бўлади. Аммо, қарздор бой бўлса, бундай қилиш дуруст эмас.

هٰنْدِيْدٌ نَعَاهُذٰخِ اَيُّ مُمْتُهُتَاكَ زَرِيْقَ فِالْهٰنُوِيْدَمَّ يَطْعِيْ نَا زَاوَجِالْهٰلِيْحِ و

“Закотни қарздан адо бўлиш йўли, ҳақдор фақир қарздорға закотини бериб, сўнг уни қарзи эвазига қайтариб олишидир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир кишига нисоб миқдоридан ортиқроқ закот бериш мумкинми?

Жавоб: Закот олувчи қарздор бўлса ва олган закотини қарзига тўласа, закотдан ҳеч нарса ортиб қолмаса ёки икки юз дирҳамдан озроқ маблағ ошиб қолса, зарари йўқ. Агар бир кишига нисобга етадиган миқдордаги закот берса-ю, у фақир аёли ва болаларига тарқатиб чиқса, бирортаси ҳам нисоб эга бўлмаса жоиз бўлади. Лекин, аёли ва боласига закот пулини мүлк қилиб бериши шартдир.

وَءَيْشٌ هٰلَ يَقْبِيْ اَلْهٰنُوِيْدِ هٰبِ يَضَقُّ وَاَمَّا رَاذِقُمْ هٰلَ يَغْفَدَفْ اَنُوِيْدَمَّ نَاكَ نِإِفِ
هٰبِ سَابِ اَلْنِيْتِئَامِالْاُنُوِيْدِ يَقْبِيْ

“Агар қарздор бўлса ва унга қарзини тўлаганда ҳеч нарса ортиб қолмайдиган ёки икки юз дирҳамдан камроқ ортиб қоладиган миқдорича бир кишига закот берса, зарари йўқ” (Фатвои ҳиндия).

بِحَاصِّنَاكَ وَءَاَنُوِيْدَمَّ هٰلَ يَغْفَدَمَّ لَنَا اِذَا اَلرَثَكُ اُوْءَاَبِ اَصْنِ رِيْقَ فِءَاَطْعِ هٰرُكَ و
اَلْفُ اَصْنِ هٰنُوِيْدِ دَعْبُ لُضْفِيْ اَلْوَءَاَلُكَ صُحِّيْ اَلْمُهِيْلَعُ هٰقَرَفْ وَاَلْتِيْحِ بِلَايِعِ
خُتَفُ هٰرُكِيْ

“Фақирга нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳдир. Закот олувчи қарздор бўлса ёки фарзанди кўп бўлиб, уларга тарқатиб чиқса, бирортаси ҳам нисобга эга бўлмаса ёки қарздан қолгани нисобга етмаса, нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳ эмас. “Фатҳ” да шундай дейилган” (Раддул мухтор).

Савол: Уйсиз кўчада қолган кишига уй олишга етадиган миқдорда закот берса бўладими?

Жавоб: Бир кишига нисобга қодир бўладиган миқдорча закот бериш жоиз эмас. Лекин, закот бергүвчи закотига уй сотиб олиб, закотга ҳақдор кишига бу менинг закотим деб берса жоиздир. Чунки, олгүвчи ҳожати

Жавоб: Закотнинг адо бўлиши учун фақирга закот мулк қилиб берилиши шартдир. Шунинг учун закотни аввало унга мулк қилиб берилади, сўнгра у ҳаражатларини тўлайди.

أَهْضَبُ قِيَمًا مَّا غُفِّدَ لِأُمَّتِي الرِّيْقِ لَلْإِيْلَةِ الْكُزْلِ عَفَدًا إِذْ

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Мадрасага закот бериш мумкинми?

Жавоб: Мадрасадаги закот олишга лойиқ талабалар номидан вакил бўлиб, бир киши закотни қабул қилиб олса, сўнгра уларга тарқатиб берса, закот бергувчидан закот адо бўлади.

أَهْضَبُ قِيَمًا مَّا غُفِّدَ لِأُمَّتِي الرِّيْقِ لَلْإِيْلَةِ الْكُزْلِ عَفَدًا إِذْ

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Етимхоналарга закот бериш мумкинми?

Жавоб: Етимхонадаги фақир болаларга закотни мулк қилиб берса, закот адо бўлади. Агар бир шахсга мулк қилиб бермай, етимхонанинг ташкилий ишларига закотни сарфласа, жоиз эмас. Масжид қурилиши ва унинг камунал тўловларига сарфланганда закот адо бўлмагани каби закотга ҳақдор бўлган кишиларга закот берилмаса, закот адо бўлмайди.

تَأَقْرَبُ طَلَبُ الْحَالِصِ إِوْ، تَأَيُّقُ سَلْ أَوْ رَطَانِ قَوْلِ أَدَّكَ وَ، دَجَسَمٌ لَلْإِيْلَةِ الْكُزْلِ بَابِ نَبِيٍّ نَأْزُجِي أَلْوَ
هِيَ فَكَيْ لِمَتِ أَلْ أَمُّ لُكُّ وَ دَاهُجُ لَأَوْ حُجُّ لَأَوْ رَاهُ نَأْ أَلْ أَيْ رَكَ وَ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўликни кафанлашга закотни сарфлаш мумкинми?

Жавоб: Закотни адо бўлиши учун мулк шартдир. Вафот этган киши кафанни мулк қилиб ололмайди. Шунинг учун закотидан кафанлик олиб, кафанлаш билан закот адо бўлмайди. Лекин, вафот этган кишининг фақир яқинларига ёки бегона бир фақир кишига закотини мулк қилиб берса, у эса, уни кафанликка ишлатса, закоти адо бўлади.

نُكْرِلْ وَأَوْهَهُ نَمَكِي لِمَ لِمَ إِعْنَالِ تَيَمَّ أَوْبُ نَفَكِّي الْوُدْجِ سَمَّ أَوْبِ يَنْبُيَ الْوُ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

أَمْ هَلْ أَبَاوْثَلِ الْوُكَيْفِ نَفَكِّي وَهُ مَثَرِي قَفِ يَلَعُ قُدَّصَتْ لَأَوْبِ نِي فَكَّتْ لَأَوْلِي حَو

“Закот билан маййитни кафанлаш йўли, аввало закотни бир фақирга берилади, сўнгра фақир у билан маййитни кафанлайди. Шунда иккисига ҳам савоб бўлади” (Раддул мухтор).

Савол: Закотига дон-дун олиб ҳайвонларга едириш билан закот адо бўладими?

Жавоб: Закот адо бўлмайди. Чунки, бу ерда закотни фарзи бўлган мухтож мусулмонга мулк қилиб бериш топилмаяпти.

الْأَكْزَلِ أَيَّوَانُ هَذَنْعُ هَمَّ طَأْ وَلَوْ كِي لِمَ تَلِ قِي رَطَبُ الْإِمَّاعُ طَأْ أَلِ هِي فِ يَفَكِّي الْفِ يَفَكَّتْ

“Закотни адо бўлиши учун (мусулмонларни) таомлантириш кифоя қилмайди. Лекин, таомни мулк қилиб берса, закоти адо бўлади. Закот бергувчи ўзининг ҳузурида закотнинг нияти билан одамларга таом берса, закотни адо бўлишига кифоя қилмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Закот пулидан бир қишлоққа сув ёки газ олиб келиб бериш мумкинми?

Жавоб:

تَأَقْرَطَلِ أَحَالِصِ إِوْ، تَأَيِّقُ سَلِ أَوْ رَطَانَ قَوْلِ أَدَكَ وَ، يَجْ سَمَّ لَأَوْلِي لَأَبِ يَنْبُيَ نَأْ زُوجِي الْوُ هِي فَ كِي لِمَ تَلِ أَمَّ لُكْ وَ دَأَوْجُ لَأَوْ حُحْ لَأَوْ رَأَهْ نَأْ أَلِ يُرَكَ وَ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини тижоратга қўйиб, тушган пулидан ғариб бечораларга сарфлаб турса, бўладими?

Жавоб: Закот ўз эгаларига мулк қилиб бериш билан адо бўлади. Мулк қилиб бергандан кейин улар закот маблағини нима қилсалар ўзлари

биладилар.

أَهْضُبُ قِيَمَ امُّ غُفْدَلِ امَّتِي الدَّرِي قَفْلِ اِلَى اِلْةِ اَلْزَلِ اِعْفَادِ اِذِ

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўлиб кетган кишининг қарзини бир киши ўз закотидан адо қилиши жоизми?

Жавоб: Жоиз эмас. Чунки, маййитга мулк қилиб бериш деган нарса топилмаяпти.

كَيْ لِمَ تَلِ وُهَوِ اَهْنُ كُرْمِ اِدْعِ نَالَ تَيِّمَ لَانِي دِ اَهَبِ اِيضُ قِي اَلَوِ

“Закот билан маййитнинг қарзи тўланмайди. Чунки, унда закотни рукни бўлган мулк қилиб бериш йўқдир” (Табйийнул ҳақоик шарҳу канзул дақоик).

نُ كُرْلِ وُهَوِ هُنْمِ كَيْ لِمَ تَلِ اِم اِدْعِ نَالَ تَيِّمَ اَهَبُ نَفَكِّي اَلَوِ دِ جَسَمِ اَهَبِ اِيضُ بِي اَلَوِ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Закотни масжидга сарфласа бўладими?

Жавоб: Закотнинг рукни закот олишга лойиқ кишига мулк қилиб беришдир. Масжид ва бу каби жойларга закотни сарфлашда мулк қилиб бериш тпилмайди.

اِقْرَطْلِ اِحْ اِلْصِ اَوِ تِ اَيِ اَقْسَلِ اَوِ رَطَانِ قَوْلِ اِذْكَ وَ دِ جَسَمِ لِ اِلْةِ اَلْزَلِ اِبِ اِيضُ بِي اِنِ زُجَيِ اَلَوِ
هِي فَ كَيْ لِمَ تَلِ اِم لُ كُ وَ دِ اَهْ جِ لِ اَوِ حِ جِ لِ اَوِ رَاهُ اِنِ اَلِ اِي رَكَ وَ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закотини ажратиб қўйса ёки бирор вакилга топширса, закот олгувчиларга закот етиб боришидан илгари закот эгаси вафот этса, закотга ажратилган молнинг ҳукми нима бўлади?

Жавоб: Агар закот ажратган киши вафот этса ва вафотидан илгари васият қилган бўлса, ортидан қолган молдан учдан бирдан закоти адо қилинади. Агар васият қилмаган бўлса, меросхўрлар ўртасида тақсим қилиб юборилади. Меросхўрлар балоғатга етган бўлиб, ўз ихтиёрлари билан закотни адо этишга рухсат берсалар, маййит томонидан закот адо бўлади.

تَنْكَاتٍ أَمْ وَوَالِكُزَلَا نَعُ طُقُوسَاتٍ أَلْتَعَاضُ وَوَلَفَ لَزَعُ لِبَابِ ةَ دُغَالَا نَعُ جُحُوحِي أَلَو
هُنَّ عَاتٍ أَرِي م

“Закотни ажратиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди, то фақирга топширмагунича. Ажратилган закот фақирга етиб боришидан аввал йўқолиб қолса, закот зиммадан соқит бўлмайди. Шунингдек, ҳали закот фақирларга етиб боришидан аввал закот берувчи вафот этса, закот меросхўрларга мерос бўлиб қолади” (Раддул мухтор).

Савол: Нисоб миқдорича маҳр тайин қилинган аёл ҳали маҳр қўлига тегмасдан илгари закот олиши мумкинми?

Жавоб: Никоҳдан кейин маҳрни беришга келишилган бўлса-ю, никоҳдан кейин ҳали аёлга бермаган бўлса ва эр бой бўлса аёл бой саналиб, закот олиши жоиз бўлмайди. Агар эр маҳрни беришга қодир бўлмайдиган даражада камбағал бўлса ёки маҳрни кейинчалик беришга келишилган бўлса, бундай аёл закот олиши мумкин.

أَلَلَّحُ وَوَمُ لِبَابِ وَأَي لَمُ جُ وُزَلَا وَوَلَّحُ غُمُ لِبَابِ ةَ رَسُومُ ةَ أَرَمُ لَأَو

“Эр бой бўлса, аёл киши нақд беришга келишилган маҳр билан бой саналади. Кейинчалик беришга келишилган маҳр билан эса, аёл бой саналмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Қанча маблағга эга бўлган киши закот олиши ҳалол бўлмайди?

Жавоб: Олтин, кумуш, тижорат моллари ҳамда уй рўзғор анжомларидан кундалик рўзғор ишларида ва меҳмон кутиб олишда ишлатиладиганларидан ташқари буюмларнинг қиймати 85 грам тилло ёки 595 грам кумушга тўғри келса, бундай кишиларга закот олиш ҳалол бўлмайди. Уч сидра кийимдан ортиқ либослар, телевизорлар, инсоннинг аслий ҳожатлари остига кирмайди. Шунинг учун бу турдаги нарсалар закот олишда ҳисобланади. Лекин, закот беришда ҳисобланмайди.

أَفَدَحَ أَنْزَالَ ، الْفَثَّ الْتَوَّيْنِغَ أَبَا صُنْعِ بَارِلَا يَوَاسُ وَوَلَدَةَ بَرَّالْ بَابِي ثَلْ أَبْحَاصَو
دَايْغَالْ أَوْ دَفْوَ أَوْ غَمَّ جَلْ لُثْلُ ثَلْ أَوْ نَوْمُ لُ رَحَالْ أَوْ لَذْبُ لُ

“Тўрт сидра кийми бор кишининг тўртинчи сидра кийими нисобга етса, бой ҳисобланади. Уч сидра кийим соҳиби гарчи уларнинг қиймати нисобга етсада, (ҳожати аслий бўлгани учун) бой саналмайди. Чунки, улардан бири уй учун, бошқаси меҳнат учун, учинчиси жумъа, меҳмон ва байрам учун бўлади” (Раддул мухтор).

Савол: Ҳамқишлоқлари орасида фақир, мискинлар бўла туриб, бошқа қишлоғдаги кишига закотини берса бўладими?

Жавоб: Бошқа қишлоғдаги кишига закот бериш макруҳи танзиҳийдир. Лекин, бошқа қишлоғдаги киши қариндоши ёки ҳамқишлоқларидан кўра муҳтожроқ ёки дин илмини ўрганувчи ёки уларга беришда омматан мусулмонларга кўпроқ манъфаат бўлса, макруҳ бўлмайди.

هُتَبَ بَارِقٌ وَ لُجَّ رَلْ أَوْ قَدَّصُ لُ بَقْتُ الْبَرِّيَّةِ ظَلَا يِفْ لَبِّةَ بَارِقِ لِي لِإِلْ أَوْ لِقَنَ وَرُكَّ وَ
نِي مِلْسُ مِلْ لُ غَفْنًا وَأَوْ غَرَوًا وَأَوْ حَلْصًا وَأَوْ جَوْحًا وَأَوْ مُهْتَجًا حُ دُسَيْفٌ مَوْبٌ أَدْبِي يَتَحُجُّ وَيَأْخَمُ
لِي لَعُ قُدَّصَتْ لِي لِعِزْمُ لِي يِفْ وَ مِلْعَ بِلْ لَاطِ لِي لِإِ وَأَوْ مَالِ سِلْ لِي لِإِ رَادِ لِي لِإِ بَحْ لِي لِإِ رَادِ نَمٌ وَأَوْ
رُكِّي الْفَلْ لُ وَحْ لِي لِإِ مَامَتِ لُ بَقَّةَ لُ جَعْمٌ مَتْنَاكٌ وَأَوْ دَاءُ زَلَا لِي لِإِ وَأَوْ لُضْفَ أُرِّي قِفْ لِي لِإِ مَلْ أَعْلَا
عُ صَالُخٌ

“Закотни бир жойдан иккинчи жойга юбориш макруҳ. Бундан қариндош-уруғлар ёки муҳтожроқ ёки солиҳроқ ёки тақводорроқ ёки омматан мусулмонларга манъфаатлироқ ёки ғайри динлар юртидан мусулмонлар юртига кўчирилса ёки илм толибига жўнатилганлари мустаснодир. “Заҳирия” да шундай дейилган. Қариндош-уруғлари муҳтож бўла туриб, кишининг бегоналарга қилган садақаси қабул бўлмайди. То, уларни ҳожатларини ёпмагунича. “Меърож” китобида: “Закотни фақир олим ёки зоҳидга берилгани афзалроқдир” дейилган. Шунингдек, йил тўлмасидан аввал закотни бериш макруҳ эмас” (Раддул мухтор).

Савол: Сутини ичиш, сутини сотиш мақсадида олинган моллар ва улардан туғилган бузоқлардан закот бериладими?

Жавоб: Йилнинг аксарият қисмида яйловларда ўтлайдиган моллардан ўттизта, қўйлардан қирқта, туялардан бешта нисобга етган чорвалардан белгиланган закот берилади. Тижорат мақсадида олинган молларнинг ўзининг қиймати ёки қиймати бошқа тижорат молларига, тилло, кумуш ёки ҳузуридаги маблағига қўшилиб, закот нисобига етса, закот берилади.

Бундан бошқа ҳолатларда чорва молларидан закот берилмайди (Аҳсану фатаво).

Савол: Уй қуриб сотувчилар қандай закот чиқарадилар?

Жавоб: Уй олди-соттиси билан шуғулланувчилар, уйнинг қийматидан закот чиқарадилар. Закот чиқараётган вақтда уй қандай ҳолатда бўлса, ўша ҳолати баҳоланади ва ундан закот чиқарилади.

Савол: Товуқ ёки балиқ олиб, семиртириб сотувчилар закот берадиларми?

Жавоб: Товуқ боқиш ёки балиқ боқиш учун ажратилган жойлар ва уларга тегишли нарсалардан закот берилмайди. Товуқ, жўжа ёки балиқларни семиртириб сотиш мақсадида сотиб олинса, закот берилаётган вақтдаги қийматидан закот берилади. Агар жўжа ёки товуқ олаётган пайтда, улардан тухум олишни мақсад қилган бўлса, жўжа ва товуқларнинг қийматидан закот бермайди. Лекин, сотилаётган тухумлардан закот беради (Аҳсанул фатаво). Ушбу ҳайвонларга бериладиган ем, дори-дармонларнинг қиймати закотга ҳисобланади.

Савол: Идиш-товоқ шу каби нарсаларга тилло суви юритилган бўлса, ўша тиллолардан ҳам закот бериладими?

Жавоб: Зеб-зийнат сифатида буюмларда фойдаланилган тиллолар улардан ажрайдиган бўлса, тиллоларни вазни аниқланиб, улардан закот берилади. Агар тиллолар ажрамайдиган даражада бўлса, уларни йўқ деб ҳисоб қилинади ва улардан закот чиқарилмайди (Фатвои маҳмудия).

Савол: Закотини бермаган кишилар нафл садақа берсалар бўладими?

Жавоб: Қазоси бўлиб нафл рўза, зиммасида закоти вожиб бўла туриб, нафл садақа берса, савоб бўлади. Лекин, фарз, вожиб бўлган нарса туриб, нафлга машғул бўлиш нодонликдир (Фатвои маҳмудия).

Савол: Тилло ва кумушдан ясалган бурун, тиш ва суякларни бир-бирига улаш учун қўйилган тиллолардан закот бериладими?

Жавоб: “Раддул мухтор” да закот вожиб бўлмайдиган нарсаларни саналиб, улардан закот берилмаслигига сабаб ўсувчи эмаслиги деб айтилган. Шунинг учун тиш ёки бурунни бемолот чиқариб, сотиб юборадиган имкониятда бўлса, унда закот вожиб бўлади. Агар маҳкамлаб қўйилган бўлса, закот вожиб бўлмайди.

ءَدَايِ زَلَا نَمْرِنَ كَم تُمْ رِي غُهُ نَأَل

“Чунки зиёда бўлиш имкони йўқдир” (Раддул мухтор, Имдодул фатаво).

Савол: Закот фақат рамазон ойида бериладими?

Жавоб: Нисобга етарли маблағга эга бўлган кишига закот вожиб бўлади. Бир йил ўтгандан кейин закотни адо қилиш вожиб бўлади. Агар йил тўлмай закотини берса ёки келажакдаги бир неча йиллик закотни олдиндан берса жоиз бўлади (Опке масаил унка ҳал).

بَبَّس لِدُوْجُوْلٍ حَصْبُ صُنُوْلٍ وَأَنْ يَنْسَلُ هَتْكَزْبَاصُنُ وَذَلَّجَعُ وَاو

“Нисоб эгаси бир неча йиллик закотини аввалдан ёки бир неча нисобни бирдан бериб қўйиши жоиздир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир неча йиллик закотини бера олмаган киши қандай қилиб закот беради?

Жавоб: Зиммасига закот вожиб бўлганига бир йил тўлганида қанча маблағга эга бўлган бўлса, ўша маблағдан биринчи йилнинг закотини, иккинчи йил ўша вақтда қанча маблағга эга бўлган бўлса, иккинчи йилнинг закотини чиқаради, яъни биринчи йилнинг закотини беришда иккинчи йилда топилган фойда қўшилмайди. Шу тарзда ўтган йилларнинг закотини беради.

هَلْ نِيْدَنْعَ اَغْرَافَ اَبَاصُنْ كَلْمَ اِذَا لِقَاعِ اَلْغَلَابِ اَلْمَسْمُوْلِ رَحَلِ اِلْعَبْجَاوْةَ اَلزَّلَا
لِوَحَلِ اِلْعَبْجَاوْةَ اَمَامَ اَلْمَآرِيْدَقْتِ وَاِيْمَانِ اَلْصَالِ اَلْحَاحِ نَعُوْبِ اَلطَّم

“Талаб қилувчиси бор бўлган қарздан ёки аслий ҳожатидан ортиқча тақдиран бўлса ҳам ўсувчи бўлган, тўлиқ эга бўлинган ва унга бир йил айланган нисобга эга бўлган ҳур, болиғ, оқил мусулмон зиммасига закот вожиб бўлади” (Ал-Лубоб фи шарҳил китоб).

قَافَاتِ اَلْاِبْرَءِ لَوْحُهُ هَلْ فَنُتَسَيُّوْ مُضَيِّ اَلْهُنْفِ لَوْحَلِ اَلْوَحْدِ دَعَبَ دَافَتَسْ اِنْفِ
يَّوَّاحَّ طَلَّ اَلْحَرَشِ يَفْ اَذَكْ ه

“(Нисобга эга бўлганига) Бир йил тўлганидан кейин топилган фойда ўтган йилнинг закотини чиқаришда қўшилмайди. Балки, (бу фойда) кейинги йил закотини чиқаришда бил иттифоқ қўшилади.

“Таҳовий”нинг шарҳида шундай дейилган” (Фатвои оламғрия).

Савол: Ўтган йиллар учун ажратилган закот нисоб миқдорича бўлиб, ўз ҳақдорларига берилмаган бўлса, кейинги йилнинг закотини бераётганда ажратиб қўйиб берилмай қолиб кетган нисоб миқдоридаги закотдан ҳам закот берадимиз?

Жавоб: Йўқ, закотдан закот берилмайди. Балки, биринчи ўтган йилнинг закотини беради ва закот чиқарилгандан кейин қанча маблағ қолса, ўша маблағдан кейинги йилнинг закотини чиқаради.

ءَارْقُفْ لِّلَّذِينَ ءَادَّوْا۟ لِبَآءِ لِّذُنُوۡرِهِۦمُ اِنَّ عُنۡجُۡنَیۡنَ اَلۡو

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул муҳтор).

Савол: Ушри берилган деҳқончиликлардан закот бериладими?

Жавоб: Деҳқон деҳқончиликларидан ушр берганидан кейин уларни сотса, сотилган қийматдан закот чиқаради. Лекин, ҳосилни сотмаса, улардан закот чиқармайди, яъни закот молига қўшилмайди (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Яшаб турган уйини сотса, ундан закот бериладими?

Жавоб: Яшаб турган уйини сотган бўлса ҳам, агар унинг қиймати нисобга етиб, бир йил айланган бўлса, ундан закот бериш вожиб бўлади.

لَاۡخَ وَاۡمَاتَ اَلۡكُلۡمَ اَبۡاَصۡنَ كَلَمَ اٰذِۡمٍ لِّسۡمِۡلِۡغِۡلِۡl

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол: Тижорат қилиш мақсадида сотиб олинган дўконларнинг қийматидан закот бериладими?

Жавоб: Йўқ. Балки, ундан тушган фойда нисобга етиб, бир йил айланса, ўша фойдадан закот берилади.

ةٓ مِّنۡ دِخۡلِۡl

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

закот адо бўлади.

لِيَكُونَ لَكُمْ ذِكْرًا لِيَعْلَمَ الَّذِينَ يَدِينُونَ وَهُوَ الْقَوْمَ الْأَكْزَرُ فَإِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ بَعْدِهِ فَاذْكُرُوا أَلْفًا

“Бир киши бошқа бировни молининг закотини адо қилишга вакил қилса ва вакилга топшираётган пайтда закотни ният қилса, вакил ният қилмаса ҳам закоти адо бўлади. Чунки, буюргувчининг нияти эътиборлидир” (Баҳрур роиқ).

Савол: Банкка қўйилган пуллардан закот бериладими?

Жавоб: Банкка қўйилган пул нисобга етиб, бир йил тўлса ёки ёнидаги пуллари билан нисобга етиб, бир йил тўлган бўлса, закот беради.

لَا حَرَجَ وَأَمْثَلُ الْكُلِّ مِ ابِّاصْنَنْ كَلَمْ إِذْ لَمْ يَسْمُ لْإِغْلَابِ لَلْإِقَاعِ لِّلْحَالِ لَعَبْجَ أَوْ أَكْزَلِ لَوَقُولِ هِيَ لَعَلَّ

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол: Қодир бўла туриб закотни беришни кечиктириш мумкинми?

Жавоб: Закот фақир, мискинларнинг ҳаққи бўлиб, уларни кечиктириш билан гуноҳкор бўлади.

مَوْجَحَ رِيحَاتٍ بُمَثَأَيْفِ عَارْقُفُلَا قَحَ أَكْزَلَا يِفَّ نَّأَلَةَ أَكْزَلَا رِيحَاتٍ بُمَثَأَيْو

“Закотни кечиктириш билан гуноҳкор бўлади. Чунки, закот фақирларнинг ҳаққи бўлиб, уларнинг ҳақларини кечиктириш билан гуноҳкор бўлади” (Иноя шарҳул ҳидоя).

هُتَدَاهُ شَلْبُقُتِ الْرُدْعِ رِيْعَ نَمَ أَكْزَلَا رَحَّ أَمَّ نَمَّ دِمَّ حُمَّ نَعَّ يَوُرُو

“Муҳаммад раҳматуллоҳи алайҳдан ривоят қилинади: “Узрсиз закотни беришни кечиктирган кишининг гувоҳлиги қабул қилинмайди” (Иноя шарҳул ҳидоя).

Савол: Бир кишига берган пули эсдан чиқиб, орадан бир неча йил ўтиб, эсига тушди. Ундан ўтган йиллар учун закот чиқарадими?

Жавоб: Ўтган йилларига закот беради.

يَضُمُّ أَمْ أَكْزَلَا هِيَ لَعَلَّ نَاكْ كَلْذِ دَعَبِ رَكَذَتْ مَثْ نِيَسْ يَسْ نَمَثْ هَفْرَعِي الْجَرَعِدُوا وَلُو

“Ўзи танийдиган кишига омонат қўйса, сўнг уни бир неча йил эсдан чиқариб юборса, эсига тушиб қўлига олганда ўтган йилларга ҳам закот беради” (Татархония).

Савол: Закотга қодир бўлган кишининг бошқа бировда ҳаққи бўлиб, бир йил ўтгандан кейин уни кечиб юборса, ўтган бир йилга закот берадимиз?

Жавоб: Бермайди.

تطوقس نېدللا نم نويدملا ارباً مئەيلى لولاحف مەرد فل لجرىلەل لجرىلەل
ةكزلاەنە

“Бир кишининг бировда минг дирҳам пули бўлса ва унга бир йил тўлса, сўнг ҳақдор ҳаққидан кечса, закот ундан соқит бўлади” (Татархония).

Савол: Мусодара қилинган мол эгасига бир неча йилдан кейин қайтиб келса, унга закот бериладими?

Жавоб: Закот берилмайди. Чунки, бу зимор мол ҳукмидадир.

كولاملال لىلەلەكزلاەلەيلىلە اەدرمئە رقوم وەوكولاملالەنە اەغەنم و اەبصغ اذئەمئاسلال
ىصم اميف

“Бир киши бировнинг чорва молларини тортиб олса ва тортиб олганлигига иқрор бўла туриб, уни эгасига қайтиб бермаса, кейинчалик эгасига қайтариб берса, ўтган йиллар учун молик закот бермайди” (Раддул мухтор).

Савол: Ҳаром моллардан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Ҳаром мол кимдан олинган бўлса, ўшаларнинг ҳаққи бўлиб, эгалари маълум бўлса, уларга қайтариб беришлари вожиб бўлади. Агар эгалари маълум бўлмаса, фақирларга садақа қилиниб, савобини умид қилинмайди. Шунинг учун бундай моллардан закот вожиб бўлмайди. Маст қилгувчи ичимлик савдоси билан шуғилланувчиларга ҳаридорлардан тушган маблағ мулк бўлмайди. Чунки, шариатда ҳаром бўлган нарсалар мол деб белгиланмайди. Мол бўлмаган нарсани эвазига олинган нарса мулк бўлмайди. Агар ҳалол мол билан ҳаром мол аралашиб кетса, ҳалол молни ҳаром молдан ажратилади ва у нисобга етса, ундан закот берилади. Агар ҳалол молни ҳаромидан ажратишни сира иложи бўлмаса, барча молдан закот чиқаради (Аҳсанул фатаво).

الْفِهْ يَلَعِ قُدَّصَّتْ لِبِجْ اَوْ لِكُلِّ اَنْ اَلْ : ؕ اَلْ زَلْ اُ مَزَلِّي اَلْ اَبْ اَصْنُ ثِي بَخْلُ لِنَا كُ وُلْ
، وَضَعَّ بِبِ قُدَّصَّتْ لِبِ اَجِي اِدِي فِي

“Нопок мол нисобга етса ҳам ундан закот бериш вожиб бўлмайди. Чунки, бу молнинг барчаси садақа қилиниши керак бўлган молдир. Нисобга етганлиги баъзисини садақа қилиш вожиб эканлигини ифода қилмайди” (Раддул мухтор).

، اَنْ مَاضٍ رِي صَيَّ وَ طَلَّحْ لِبِ اَهْ اَكَلَمْ اَهْ طَلَّحْ وَ اَلْ اَوْ مَ اَبْ صَعَّ وَ اَبْ طَرَّيْ غِ اَلْ اَوْ مَ اَكَلَمْ نَمْ ،
نُ وِي دَمَّ هُنَّ اَلْ ؛ اَبْ اَصْنُ تَعَلَّبْ نِ اَوْ اَهِي فِ هِي لَعَّ اَكْ زِ اَلْ فِ اَبْ اَصْنُ اَهْ اَوْ سِ هَلْ نُنْ كِي مَلْ نِ اَوْ
اَنْ دَنْ عِ اَكْ زِلْ اِبْ وُجُ وُلْ اَبْ بَسِ سِ دِقْ عُنِّي اَلْ دَنْ وِي دَمَّ لِ اَلْ اَمَّ وُ

“Ким нопок молга эга бўлса ёки ўзгаларни молини тортиб олиб, ўз мулкига қўшиб олса, унга эга бўлади ва молнинг эгаларига тўлаши вожиб бўлади. Агар тортиб олган нопок молдан бошқа моли бўлмаса, гарчи нисобга етса ҳам. Улардан закот бериш вожиб бўлмайди. Чунки, бундай кишилар бизнинг наздимизда қарздор ҳисобланиб, қарздорнинг моли закотни вожиб бўлишига сабаб бўлмайди” (Раддул мухтор).

هُنَّ عُ ثَرُ وِي وَ هِي فِ اَكْ زِلْ اِبْ جَ تَفِ هُ اَكَلَمْ هَلْ اَمَّ بَ بَ وُصَّ عَمَّ لِ اَلْ اَمَّ لُ اَنْ اَطَّلَّ سِ لِ طَلَّحْ وُلْ وُ

“Бир киши ғасб қилинган молни ўз моли билан аралаштирса, молик бўлади ва ундан закот чиқариши вожиб бўлади ҳамдан ундан мерос олинади” (Раддул мухтор).

Савол: Закот пулига китоб чоп қилдириб, ҳақдорларга текинга китоб тарқатилса, закот адо бўладими?

Жавоб: Шубҳасиз закот адо бўлиб, илм тарқатишнинг савобига ҳам эга бўлинади (Аҳсанул фатаво).

Савол: Бир киши ўз закотидан бировни ҳажга юборса бўладими?

Жавоб: Бизнинг диёрларимизда одатда ҳажга борувчилар нисобга эга бўладилар. Бир кишига ҳажга борадиган даражада закот бериш уни нисобга қодир қилиб қўяди. Бундай қилиш макруҳи таҳримийдир.

رَثْ كَأُ وَاَبْ اَصْنُ رِي قَفِ اَطَّعِ اِ وُرْ كُ وُ

“Фақирга нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳдир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши закотини вакилга берса, у эса уни ўзига сарфласа бўладими?

Жавоб: Закот эгаси вакилга: “Закотни хоҳлаган еринга сарфлайвер” деса, вакил закотни ўзига сарф қилса бўлади. Фақир аёли ёки балоғатга етган фақир боласига ёки вакил фақир бўлса, унинг балоғатга етмаган фарзандига ҳам сарфласа бўлади.

ثِيَابَهُ غَضَّاهُ بَر: لَاقِ إِذَا الْإِسْفَنْ نَلِ الْهَتْجَ وَرِيْقَ فُلَا وَدَلَّوْغَ فِدَيَّ نَأْلِي كَوْلُو
ثِيَابَهُ.

“Вакил фақир боласи ёки аёлига закот пулини бериши жоиз. Лекин, ўзига сарфлай олмайди. Агар мол эгаси вакилга закотини бераётиб: “Қаерга хоҳласанг сарфлайвер” деса, фақир вакил ўзи учун закотни олиб қолиши мумкин” (Раддул муҳтор).

Савол: Вакил фақир бўлса, мол эгаси вакилга: “Хоҳлаган кишингизга беринг” деса-ю, вакил закотни ўзига олиб қолса, закот адо бўладими?

Жавоб: Адо бўлмайди. Чунки, “Хоҳлаган кишингизга беринг” деган ибора вакил қилишликни англатади. Агар вакил закотни ўзига ишлатиб юборган бўлса, уни тўлаб беради. Гарчи вакил закот олишга ҳақдор бўлсада (Аҳсанул фатаво).

Савол: Масжид, мадраса, турли жамғарма фондларда жамғарилган маблағлардан закот бериш вожиб бўладими?

Жавоб: Булар бир кишининг шахсий мулки бўлмагани учун булардан закот бериш вожиб бўлмайди.

كُلُّ مَالٍ مَدْعُولٌ كَزَرَةَ لَبْسُ مَلِّ لِي خُلَاوْ فِقْوُلَا مِئَاوَسَ يَفَسَّيْ لَو

“Вақф чорвалари ва сафарбарликка тайёрланган отларда мулк бўлмагани учун закот йўқдир” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Ижарачи ижарага олинган уйнинг бир йиллик ижара ҳаққини аввалдан тўлаб қўйса, олдиндан тўланган маблағдан ким закот чиқаради?

Жавоб: Бу маблағ уй эгаси қўлида ижарачи томонидан берилган гаров пули ҳисобланади. Гаровга берилган молдан гаровга берувчига ҳам, гаровга олувчига ҳам закот вожиб бўлмайди.

دَيِّلْ مَدَعْلَه نَهَارْلَا اِلَعَالْوَة بَقْرَلْ كَلْم مَدَعْلَه نَه تَرْمُ ل اِلَعَالْوَة اِلْ اِيْنُو رَم ي ف اِلْو
ة ي ض ا م ل ا ن ي ن س ل ا ن ع ي ك ز ي ا ل ن ه ا ر ل ا ه د ر ت س ا ا د ل و

“Гаровга қўйилган нарсада ҳам закот йўқ, яъни гаровга олгувчида мулк йўқ бўлганлиги учун, гаровга берувчини қўлида бўлмаганлиги учун. Гаровга олувчи гаровни қайтаргандан кейин гаровга қўювчи ўтган йилларга закот чиқармайди” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши закотини балоғатга етмаган болага берса, закоти адо бўладими?

Жавоб: Ёш боланинг закот олишга ҳақли бўлиб, бола ҳам олган нарсасини биладиган даражада бўлса жоиз.

ي م ر ي ا ل ن ا ك ن ا ب ض ب ق ل ا ل ق ع ي ن ا ك و ل ا د ك و ، ز ا ج ق ه ا ر م و ه و ، ر ي ع ص ل ا ض ب ق و ل و
و ه ع ع د ح ي ا ل و

“Балоғатга яқинлашиб қолган болага закот бериш дуруст. Шунингдек, балоғатга етмасада, отиб юбормай ва биров алдаса алданиб қолмай қўлга олиш деган нарсани ақллайдиган бўлса ҳам жоиздир” (Раддул мухтор).

Савол: Эр-хотиндан бир бошқасига закотини берса бўладими?

Жавоб:

ا ه ج و ز ا ل ا ا ر م ل ا ع ف د ت ا ل و ، ة د ا ع ع ا ن م ل ا ي ف ك ا ر ت ش ا ل ل ه و ت ا ر م ا ا ل ا ع ف د ي ا ل و
ة ي ا د ه ل ا ي ف ا د ك - ا ل ا ع ت ه ل ل ا ه م ح ر - ة ف ي ن ح ي ب ا د ن ع

“Одатда манфаатлар шерик бўлгани учун эр аёлига закотини бера олмайди. Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздида аёл ҳам эрига закотини бера олмайди. “Ҳидоя” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини адо қилишдан олдин буткул молдан ажралиб қолса, зиммасида закоти вожиб бўлиб қоладими?

Жавоб: Закот вожиб бўлганидан кейин закотини адо қилмай туриб, моли талофатга учраса, зиммасидан закоти соқит бўлади. Лекин, закотни беришни кечкитирганлик гуноҳи зиммасида қолади. Била туриб молини моли талофатга учрайдиган жойга сарфласа, закоти зиммасидан соқит бўлмайди (Татархония, Холид Сайфуллоҳ Раҳмоний. Китобул фатаво).

Савол: Қайси молдан закот чиқариш вожиб бўлса, ўша молнинг айна ўзидан закот чиқариш шартми?

Жавоб: Закот вожиб бўлган молнинг айна ўзидан закот чиқариш шарт эмас. Балки, ўзидан берса ҳам, унинг ўрнига қийматини берса ҳам, унинг қийматича бошқа бирор нарса берс ҳам закоти адо бўлаверади (Китобул фатаво).

Савол: Баъзи китобларда толиби илм бой бўлсада унга закот берса бўлади дейилган. Шу тўғрими?

Жавоб: Баъзи китобларда шундай гап бор. Лекин, “Бойга закот бериб бўлмайди” деган умумий қоидага биноан гарчи толиби илм умрини илм олиш ва илм беришга сарфлаган бўлсада, бой бўлса закот олмаслиги афзалдир.

هَذَا زَلَا نَمَ هَلْ أَوْسَ زَاوَجَلْ أَصْخَرَمَ مَلْعَلْ بَلَطْ نَوَكِي وَرِيْقِفَلْ أَبْ هَدِيْقَتِ هَجْوَالْ وَ
أَهْرِيْغْ وَ

“Афзали толиби илмни закот олишга фақирлик билан қайдлашлик. Илм талаб қилиш закотни ва ундан бошқасини сўрашга рухсат бергувчидир” (Ҳошияту раддул мухтор).

Савол: Бир кишига қизи томонидан бўган набираларига закотини берса бўладими?

Жавоб: Набирасига бериш жоиз эмас. Лекин, куёви фақир бўлса, унга бериши жоиз. У фарзандларига олган закотидан ишлатиши мумкин.

هُوَ حَوْزُ أُمَّةٍ نَبِيٍّ وَأَرِيْقِفَلْ أَكْوَؤْمَمٌ وَوَدَّالْ وَأُمَّةً نَبِيٍّ نَمَ لِيْلْ أَلْ وَ

“Ораларида ота-болалик, қуллик ёки эр-хотинлик риштаси борларга закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

Савол: Вакил закотни ўзи ишлатиб қўйиб, ўзини ёнидан закотга ҳақдор кишиларга закот берса, вакил қилгувчидан закот адо бўладими?

Жавоб: Вакил қилгувчига билдириб, улардан ижозат бўлгандан кейин берса, закот адо бўлади.

يَفِيْمَهْ أَرْدَلْ كَلْتُمْ نَمَ قَفَنْ أَفْ دِجْ سَمَلْ إِيْءَانْ بِيْ فِىْ قَفَنْ لِيْ سَأْنَلْ نَمَ أَلْ أَمَّ عَمَّ جَلْ جَر
نْ إِيْفَلْ عَفْ نْ إِيْفَلْ كَلْ دَلْ عَفِيْ نْ أُهُ عَسِيْ أَلْ دِجْ سَمَلْ إِيْ قَفَنْ يَفِيْ أَهُ لَدَبْ دَرُّ مَثْ هَتْ جَاحْ
بَحْ أَصْفُ عَفِيْ مَلْ نْ إِيْ وَهِيْ فِىْ نْ دِلْ أَلْ دِيْ دَجَتْ هَلْ أَسْ وَ أُهُ هَلْ عَدْرَلْ أَمَلْ كَلْ دَلْ بَحْ أَصْفَ رَع

مَكْحُولًا نَدَاتُ سِوَالًا

“Бир киши масжид қуриш мақсадида одамлардан мол тўплаб, уларни ўзининг ҳожатига сарфлаб юборса, кейинчалик ўзини малағидан масжидга сарфласа, бундай қилиши жоиз эмас. Агар шундай қилиб қўйган бўлса, мол берган кишиларни таниса, уларга берган молларини қайтариб беради ёки масжидга ишлатишга қайтадан изн сўрайди. Агар ким берганлигини танимаса, ҳокимдан изн сўрайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закотни ажратгандан кейин бир кишига уни қарз сифатида бериб юборса бўладими?

Жавоб: Закот ажратиш билан адо бўлмайди. Балки, фақирга топшириш билан адо бўлади. Закот деб ажратиб, уни бировга қарз қилиб, кейин қайтариб олиш умидида бериши жоиз эмас. Лекин, закотини закот олишга ҳақли бўлган кишига қарз қилиб эмас, қарз деб берса, закоти адо бўлаверади.

ءَارْقُفُّوْا لِّلَّذِيْنَ اٰتٰىكُم مِّنْهُنَّ حَتّٰى يَكُوْنُوْا كَمَا كُنْتُمْ اَوَّلَ يَوْمٍ

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул муҳтор).

Савол: Закотини масжид имомига берса бўладими?

Жавоб: Масжиднинг имоми тилло ёки кумушдан бирининг нисобига эга бўлса ёки нисобга эга бўлмаган имомга имомгарчилигига ҳақ сифатида закот берса, берган закоти закотга ўтмайди. Лекин, закот олишга ҳақли бўлганлиги учун закотидан берса, жоиз бўлади.

نَعْرِضُكَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ اَوْلَادِكَ وَنَحْنُ نَحْمَدُكَ بِمَا كُنْتَ لَنَا

“Закот – ҳошимий ҳам, унинг мавлоси ҳам бўлмаган фақир мусулмонга мулк қилиб берувчига ҳеч қандай манфаат эвазисиз Аллоҳнинг розилиги учун шариатда тайин қилинганидек мулк қилиб беришдир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши адашиб, икки йиллигига закот берса, кейинги йилга закот бермаса бўладими?

Жавоб: Берган закотидан ортиқчасини кейинги йилнинг закоти деб, ният қилса бўлаверади.

مَرَدَةٌ سَمَّخٌ هَذَانِ أَنْ طَفِي مَرَدَةٌ سَمَّخٌ هَذَانِ لِحَرْ أَوْ زِيَعٌ وَيَجْلُ أَوْلَا يَفَوْ
نَ أَنْ كُمْ هَذَا لِيَنْ سَلَّ دَايُّ زَلَّ بَسَتْ حَيُّ نَ أَلْفِ هَذَانِ سَمَّخٌ كَزِي دَأْفِ
أَلْحَيْ عَتُّ دَايُّ زَلَّ لَعُجْتُ

“Валволийий” ва ундан бошқаларда шундай дейилган: “Бир киши ҳузурида аслида тўрт юз дирҳам пул бўлиб, у беш юз дир ҳам пулим бор деб ўйлаб, закотини беш юз дирҳамдан чиқарса, зиёдасини иккинчи йил учун ҳисоблаши мумкин. Чунки, унда зиёдасини олдиндан бериш имкони бор” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши нисобга етадиган бор пулига буғдой сотиб олса, буғдойдан закот чиқариш вожиб бўладими?

Жавоб: Закот чиқараётган кундаги буғдой нархини ҳисоблаб, буғдойнинг қийматидан закот чиқариши лозим бўлади. Бу жавоб фақат буғдой билан боғлиқ эмас. Балки, тижорат мақсадида нима сотиб олинса, закот бераётган пайтда уларни ўша кунги қийматидан закот чиқариш вожибдир.

تَنْ أَكَّ أَمَّ هَذَا رَجَّحْتِ لِي ضَوْعُ يَفِي هَذَا أَوْ هَذَا زَلَّ

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Аёл киши ота-онаси томонидан берилган сеп-сидирғилар билан бой ҳисобланадими?

Жавоб: Ҳозирги кунда келинга бериладиган сеп-сидирғиларни ҳожати аслиядан деб ҳукм қилиш мушкул ишдир. Сепларни ичида кундалик истеъмол қилинадиган жиҳозлар ҳожати аслияга киради. Аммо, кўз-кўз қилиш, одамлар: “Фалончи шунча нарса қилибди” дейишлари учун қилинган сеп-сидирғилар ҳожати аслийдан ортиқча ҳисобланади. Агар буларни қиймати нисобга етса, закот олиш ҳаром бўлади ва уларнинг зиммаларига қурбонлик ва садақаи фитр вожиб бўлади.

أَمَّ نَأْرَمُ أَمَّ رَهْطِي يَدَّلَاو؟ أَوْجُوزَ تَيْبِ لِي هَبُّ فَرُتْ يَدَّلَاو زَاوَجُ لِي أَبَّ هَذَا عُرِي صَتَّ لَه
وَهَذَا هُنَّ أَوْلَا ثَمَّ أَلْ دُبُّ أَلْ أَمَّ لِي أَمَّ عَسَّ أَلْ يَنَّاوَأَوُّ نَدَبُّ لِي بَأَيُّ شَوْلَزْنَمُ لِي ثَاتَّ أَمَّ نَأَكَّ
أَوْبُ دُصْقِي يَتَّلَاو عَمَّ أَلْ أَوْ يَنَّاوَأَلْ أَوْ يَلْحُ لِي أَمَّ لَدَى لَعَدَاو أَمَّ هَذَا لِي صَأَلَّ عَجَّ لِي أَمَّ

هُ. ءَاكْزَلَا تَطَقَسْ ءَاكْزَلَا بَوُجُوْ وَدَعَبُ لَامَلَلَا كَلَلَهٗ نَاوَا

“Закот вожиб бўлгандан кейин касодга учраса, закот соқит бўлади”
(Ҳидоя).

Савол: Ўзи яшаш мақсадида уй қуриб, кейинчалик фикридан қайтиб, уйни сотувга қўйса, у уйнинг қийматидан закот берадимми?

Жавоб: Уй сотилмагунча закот бермайди.

هُ. ءَاكْزَلَا تَطَقَسْ ءَاكْزَلَا بَوُجُوْ وَدَعَبُ لَامَلَلَا كَلَلَهٗ نَاوَا

“Ўшандан кейин тижоратни ният қилса, сотмагунча тижорат учун бўлмайди. Сотгандан кейин унинг пулидан закот чиқаради” (Ҳидоя).

Савол: Қурбонлик кунларидан сотиш мақсадида ўн-ўн бешта қўй боқувчилар қўйларидан закот берадиларми?

Жавоб: Қўйларнинг қиймати нисобга етса ёки бошқа молларига қўшилиб нисобга етса ва нисоб эгаси бўлганлигига бир йил тўлса, улардан закот чиқаради.

هُ. ءَاكْزَلَا تَطَقَسْ ءَاكْزَلَا بَوُجُوْ وَدَعَبُ لَامَلَلَا كَلَلَهٗ نَاوَا

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Турли каллексия тўплагувчиларнинг каллексияси нисоб миқдорига етса, закот берадиларми?

Жавоб: Китобларда бу тўғрисида гап келмаган. Сотиш мақсадида йиғилмаган бўлса, улардан закот берилмайди. Лекин, орасида тилло, кумушдан бўлган буюмлар бўлса ва улар нисобга етса, закот бериш вожиб бўлади (Хайрул фатаво).

Савол: Оятда келган фи сабилиллаҳдан мурод нима?

Жавоб: Оятга келган фи сабилиллаҳдан мурод, имом Муҳаммаднинг наздида ҳажга бориб ёки мусофир бўлиб, ҳеч нарсасиз қолган кишиларга айтилади. Гарчи, бундай кишиларнинг ўз юртида моли бўлса ҳам.

“Бадоиъ”нинг соҳиблари фи сабилиллаҳни умумий қилиб, ҳар бир Худони йўлида ҳаракат қилгувчига айтилади деганлар. Масалан, диний илм

ўргангувчилар, диний таълим бергувчилар каби.

Савол: Закотни Қуръонда зикри келган кишиларнинг ҳар бирига бўлиб-бўлиб бериладими ёки улардан бирига берса кифоя қиладими?

Жавоб:

أَنْبِأَ حُصَّاءٌ ذُنُوعُ زَوْجَيْهِ فَإِنْ صَافَأَ لَهَا لَوْ هُوَ نَمْرِدِحًا وَ لِي لِفُرْصٍ وَ لَوْ

“Анави синфлардан бирига закотини бериш билан бизнинг асҳоблар наздида закоти адо бўлади” (Бадоиъус саноиъ).

Абдуманнон Қосимий тайёрлади

[\[1\]](#) Эслатма: Ғасб – ошкора зўронлик билан тортиб олишдир. Зулм - фирб ва ношаръий йўллар билан молни ўзлаштириб олиш.